

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

BİR GERÇEKLİK OLARAK EĞİTİMCİLERİN BAKIŞ AÇISINDAN
AKRAN ZORBALIĞI, NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ

Yüksek Lisans

HANDAN DUYURAN

AMASYA
Eylül – 2024

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

BİR GERÇEKLİK OLARAK EĞİTİMCİLERİN BAKIŞ AÇISINDAN
AKRAN ZORBALIĞI, NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ

Hazırlayan
Handan DUYURAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Adem BAYAR

AMASYA – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Handan DUYURAN tarafından hazırlanan “BİR GERÇEKLİK OLARAK EĞİTİMCİLERİN BAKIŞ AÇISINDAN AKRAN ZORBALIĞI, NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 28/08/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Prof. Dr. Adem BAYAR

.....

Üye : Prof. Dr. Fethi KAYALAR

.....

Üye : Doç. Dr. Davut ELMACI

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../09/2024

.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../.../.....

Öğrencinin Adı SOYADI

Handan DUYURAN

İmza

ÖZET

BİR GERÇEKLİK OLARAK EĞİTİMCİLERİN BAKIŞ AÇISINDAN AKRAN ZORBALIĞI, NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Handan DUYURAN

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ağustos/2023

Danışman: Prof. Dr. Adem BAYAR

Bu çalışmanın amacı eğitimcilerin bakış açılarından bir gerçeklik olarak akran zorbalığının nedenleri ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek bu sorunlara olası çözüm yolları ortaya koymaktır. İlgili çalışma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseniyle düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu kartopu (zincirleme) örneklem tekniğiyle belirlenmiş 16 eğitimciden oluşmaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış; elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Buna göre katılımcılar zorbalık kavramını; baskı, kaba güç kullanımı, istenmeyen olumsuz davranışlar, güç dengesizliği, manipüle etme, utandırma, dışlamak, alaycı yaklaşım ve rekabet şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılar akran zorbalığının nedenlerini; yanlış anne-baba tutumu, sosyal medya ve televizyon kullanımı, arkadaş etkisi, öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri, yanlış öğretmen tutumu, ekonomik nedenler ve okul yönetiminin yaklaşımı şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılar akran zorbalığının sonuçlarını; psikolojik sonuçlar, sosyolojik sonuçlar, okul başarısı, okul sevgisi ve ekonomik sonuçlar şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılar akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için yapılması gerekenleri; aile, okul rehberlik servisi, sosyal medya ve televizyon, öğretmen, okul yönetimi ve Millî Eğitim Bakanlığı ve Millî Eğitim Müdürlüğü şeklinde birtakım önerilerden bulunmuşlardır. Bu çalışma zorbalık ve akran zorbalığı kavramlarını açıklayarak okul yöneticilerine, öğretmenlere, ailelere ve öğrencilere bilgi veriyor olması bakımından önemlidir. Bu önemler doğrultusunda eğitim-öğretim sürecini olumsuz etkileyen zorbalık konusunda araştırmanın, sorunların ortaya çıkmasında ve sorunlara çözüm bulunmasında rol oynayacağı, ileride yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olabileceği ve literatürde ilgili alanda bulunan eksikleri kapatabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: zorbalık, akran zorbalığı, eğitim

ABSTRACT

PEER BULLYING AS A REALITY FROM THE PERSPECTIVE OF EDUCATORS, ITS CAUSES, CONSEQUENCES AND SOLUTION SUGGESTIONS

Handan DUYURAN

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Educational Sciences, Master's Degree,

Supervisor: Prof. Dr. Adem BAYAR

The aim of this study is to examine the causes and consequences of peer bullying as a reality from the perspectives of educators and to suggest possible solutions to these problems. This study was organized with a case study design, one of the qualitative research designs. The study group of the research consists of 16 educators determined by snowball (chain) sampling technique. Semi-structured interview technique was used in the study and the data obtained were analyzed with descriptive analysis technique. Accordingly, the participants defined the concept of bullying as pressure, use of brute force, unwanted negative behaviors, power imbalance, manipulation, shaming, exclusion, sarcasm and competition. Participants stated the causes of peer bullying as wrong parental attitude, use of social media and television, peer influence, personal reasons of the student, wrong teacher attitude, economic reasons and the approach of the school administration. Participants expressed the consequences of peer bullying as psychological consequences, sociological consequences, school success, love for school and economic consequences. Participants suggested some things to be done to overcome peer bullying: family, school guidance service, social media and television, teachers, school administration, Ministry of National Education and Directorate of National Education. This study is important in terms of providing information to school administrators, teachers, parents and students by explaining the concepts of bullying and peer bullying. In line with these importance, it is thought that the research on bullying, which negatively affects the education process, will play a role in the emergence of problems and finding solutions to problems, can be a guide for future studies and can fill the gaps in the literature in the related field.

Keywords: bullying, peer bullying, education

ÖNSÖZ

Başta yüksek lisans eğitimim süresince ve bu çalışma boyunca, araştırmanın her aşamasında bilgisini, deneyimlerini, emeğini ve zamanını benden esirgemeyen süreci titizlikle takip eden ve çalışmalarım boyunca bana daima destek olan değerli danışmanım ve kıymetli hocam Prof. Dr. Adem BAYAR'a;

Çok büyük emeklerle beni yetiştiren, koşulsuz yanımda olan, canım annem Halime ASLANOĞLU' na ve kalbimle hissettiğim babam Mehmet ASLANOĞLU' na ve iyi ki benden önce doğmuş olan canım abim Melih Ejder ASLANOĞLU' na, her zaman yanımda olan dostlarım Belma Çakmak PİROĞLU, Asiye ZORLU ve Havva ÖZDEMİR'e ve tez çalışmamda bana destek olan Şükran DUYURAN ve Emine DUYURAN'a bu hayattaki en büyük destekçim biricik eşim Muhammed DUYURAN'a ve bu süreçte varlığından güç aldığım biricik kızım N. Hilal DUYURAN'a

Kalbimle teşekkür ediyorum.

Handan DUYURAN

.../.../.....

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ÖNSÖZ	iv
TABLolar DİZİNİ	vii

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	5

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Zorbalığın Tanımı	6
2.1.2. Zorbalığın Türleri.....	8
2.1.3. Zorbalığın Nedenleri.....	12
2.1.4. Zorbalığın Sonuçları	13
2.1.5. Bir Gerçeklik Olarak Akran Zorbalığı.....	16
2.1.6. Akran zorbalığının nedenleri	17
2.1.7. Akran zorbalığının sonuçları.....	18
2.1.8. Akran zorbalığının çözümü için yapılması gerekenler	19

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	23
3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli.....	23

3.2.	Çalışma Grubu	24
3.3.	Veri Toplama Araçları	26
3.4.	Verilerin Toplanması	28
3.5.	Verilerin Analizi	28
3.6.	Geçerlik ve Güvenirlik	29

IV. BÖLÜM

4.	BULGULAR	31
----	----------------	----

V. BÖLÜM

5.	TARTIŞMA.....	44
5.1.	Zorbalık Kavramının Tanımı.....	44
5.2.	Akran Zorbalığının Nedenleri	45
5.3.	Akran zorbalığının sonuçları	46
5.4.	Akran Zorbalığının Üstesinden Gelinmesi İçin Yapılması Gerekenler...	47

VI. BÖLÜM

6.	SONUÇ VE ÖNERİLER	49
6.1.	Sonuç	49
6.2.	Öneriler	51
	KAYNAKÇA.....	53
	ÖZ GEÇMİŞ	63

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler.....	25
Tablo 2 Zorbalık Kavramının Tanımına İlişkin Algılar	31
Tablo 3 Akran Zorbalığının Nedenleri Nelerdir	34
Tablo 4. Akran Zorbalığının Sonuçları.....	38
Tablo 5. Akran Zorbalığının Üstesinden Gelinmesi İçin Neler Yapılmalıdır	40

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları ve sayıtları üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

İnsanlığın varoluşundan bu yana gözlenen şiddet, özellikle son zamanda toplumun birçok kesiminde sıklıkla görülmeye başlanmış ve neredeyse günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir (Gökler, 2009). Okullarda zorba davranışların zamanla akranlar arasında yaygın hale gelerek ciddi sorunlara sebep olduğunun görülmesiyle bu durum bilimsel araştırmalarda daha fazla ilgi görmeye başlamıştır (Gökkaya & Tekinsav Sütcü, 2018). Okul zorbalığı konusunda yapılan ilk tanımın, yine bu konuda ilk bilimsel çalışmaları yapan Dan Olweus tarafından yapıldığı bilinmektedir. Olweus 70’li yıllarda okul zorbalığını, “bir grup tarafından sergilenen şiddet” anlamına gelen “mobbing” terimi ile tanımlamıştır. Aldığı yoğun eleştiriler sonrası 1980’li yıllarda Olweus “mobbing” teriminin okul zorbalığını tam anlamıyla karşılamadığını belirtmiş, grup şiddetinin yanına bireysel şiddeti de ekleyerek tanımın içeriğini genişletmiş ve “mobbing” terimi yerine “bullying (zorbalık)” terimini kullanmaya başlamıştır (Gökler, 2009). Türkiye’de diğer ülkelere göre zorbalık konusunda yapılan araştırmaların daha geç başladığı görülmektedir. Ancak özellikle son yıllarda ülkemizde okul zorbalığı konusunda araştırmaların giderek arttığı söylenebilir. Bu araştırmalarda daha çok okul zorbalığının nedenlerine, ilgili olduğu değişken sınıf düzeyine veya gelişim dönemlerine göre benzerliklerinin ya da farklılaşmasının çalışıldığı söylenebilir (Çarkıt & Bacanlı, 2020).

Olweus (1993) tarafından ifade edildiği üzere; zorbalık bir saldırganlık türüdür, ancak bir davranışın zorbalık olarak nitelendirilmesi için yalnızca “saldırganlık” özelliği taşıması yeterli değildir. Akran zorbalığı; aynı yaş döneminde olan, aralarında fiziksel ya da psikolojik güç farkının olduğu bireylerde gözlenen, herhangi bir kışkırtma unsuru olmadan sergilenen, zarar verici davranışların kasıtlı ve sürekli uygulandığı ve zorbalık yapanın bu durumdan haz duyduğu bir saldırganlık türüdür (akt; Seven & Çabuk, 2023). Ayrıca Olweus (1999) yaptığı son çalışmada akran zorbalığını; bir ya da birden fazla öğrencinin başka bir öğrenciye sürekli olarak olumsuz davranışlarda bulunması şeklinde tanımlamıştır. Tanımda zorbalığın hem fiziksel boyutuna (vurma, itme, dövme vb.), hem de dolaylı\sözel (korkutma, kızdırma, isim takma vb.) boyutuna değinmiştir. (akt; Gökler, 2009).

Literatür incelendiğinde farklı türleri bulunan zorbalığı, genel anlamda doğrudan ve dolaylı zorbalık olarak iki başlık olarak incelemek mümkündür.

Doğrudan zorbalık: Doğrudan zorbalık kendi arasında fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık olarak iki alt başlık halinde incelenmektedir

- Fiziksel zorbalık; Tekmeleme, itme, vurma, ısırma ve kurbandan zorla bir şey alma gibi davranışlar fiziksel zorbalıkları (Nishioka vd., 2011).
- Sözel zorbalık; alay etme, rencide etme, tehdit etme ve aşağılama ise sözel zorbalıkları kapsamaktadır (Psunder, 2010).

Dolaylı Zorbalık ise;

- Saldırı aracı olarak başka kişileri kullanarak akran ilişkilerine zarar verecek söylentiler yayılmasını sağlayarak dışlanmasına ve sosyal olarak izole edilmesine sebep olacak şekilde dolaylı olarak gerçekleşen, ilişkisel zorbalık olarak ortaya çıkan davranışları içerir (Korkmaz vd., 2021).

Zorbalığın kısa ve uzun süreli etkilerine ilişkin yapılmış araştırmaları inceleyen Marshall (2012), zorbalığın söz konusu kurbanlar, zorbalar, zorba\kurbanlar ve seyirciler üzerinde zihinsel, duygusal, davranışsal ve sosyal sorunlar dahil birçok zararlı etkiye sebep olduğu sonucuna ulaşıldığını ifade etmiştir (akt; Barik & Yurtal, 2023). Akran zorbalığı kurbanların akran ilişkilerinde ve akademik performanslarında olumsuz etkilere neden olmaktadır. Kurbanlar zorbalığa uğradıkları okula gitmekte isteksiz olabilmekte, güvenli bir liman olarak düşündükleri evlerinden ayrılmaktan korkmaktadırlar. Okula gitmeyerek zorbalık davranışlarından korunacaklarını düşünmektedirler (Uysal & Dinçer, 2012).

Yapılan araştırmalar okul döneminde zorbalık yapan ergen ve çocukların yetişkin olduklarında dürtüsel davranışlar gösterme, suç ve şiddet olaylarına karıştıklarını göstermektedir (Forero vd., 1999; Kaltiala-Heino vd., 2000; akt; Çarkıt & Bacanlı, 2020). Ayrıca zorbaların çok erken yaşlarda sigara ve alkol kullanma, okul devamsızlığı, özel ve kamu mallarına zarar verme, iyi olmayan arkadaş gruplarına dahil olma ile düşük akademik başarı ve yetenek ve zihinsel kapasitelerinin aşağısında işlerde çalışmaları söz konusudur (Erdur-Baker & Kavşut, 2007).

Okul zorbalığı, okul şiddetinin en yaygın biçimidir (Çarkıt & Bacanlı, 2020). Güncel ve yazılı medyada bu durumu kanıtlar nitelikte haberler yer almaktadır. Örneğin ulusal medyada yer alan haberde “Çanakkale’de boyu kısa olduğu için okulda akran zorbalığına maruz kalan ortaokul öğrencisi Eren Ö. arkadaşlarına mesaj atıp evinin penceresinden atlayarak hayatını kaybetti” (Personel Sağlık NET, 2024). Ulusal medyada yer alan bir başka haberde ise; “Masum itiraflar için açılan sosyal medya hesapları, öğrencilerin ‘ifşa’ platformları haline

geldi. Öğrenciler, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin sırlarını bu hesaplar üzerinden ifşa ediyor, hatta çeşitli iftiralar atıyor...Akran zorbalığı ile siber zorbalık birleşti ve okullarda yeni nesil bir tehlikenin kapısı açıldı” (Hürriyet, 2023). Tüm bu haberler akran zorbalığının her kademedede ve farklı yollarla gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere zorbalık insanlık tarihi kadar eski bir kavram olup her toplumda deneyimlenen bir gerçekliktir. Etkileri oldukça yıkıcı olan zorbalığı tek bir nedene indirgemek mümkün değildir. Her toplumda ve toplumun her kesiminde meydana gelen zorbalık olayları bir sistem olarak toplumun bir alt sistemi olan okullarda da zaman zaman meydana gelmektedir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı eğitimcilerin bakış açılarından bir gerçeklik olarak akran zorbalığının nedenleri ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek bu sorunlara olası çözüm yolları ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda çalışma boyunca aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Katılımcılara göre;

1. Zorbalık kavramının tanımı nedir?
2. Akran zorbalığının nedenleri nelerdir?
3. Akran zorbalığının sonuçları nelerdir?
4. Akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Akran zorbalığında zorba, mağdur ve seyirciler yer almaktadır (Gürhan, 2017). Zorba ya da mağdur olma ihtimali genel olarak cinsiyet, yaş, fiziki görünüm, psikolojik üstünlük, güç dengesizliği, popülerlik, sosyal statü ve anne-baba eğitimi gibi kişisel ve sosyodemografik durumu ile bağlantılı olabilmektedir. Örnek olarak obez olan bir öğrencinin arkadaşlarına oranla mağdur ya da zorba olma ihtimali daha yüksektir (Demir & Küçük, 2020). Tanımlar doğrultusunda zorbaların ve zorbalığa maruz kalan kişilerin arasında güç dengesizliği olduğuna, zorbalığın bilinçli ve sürekli olarak yapıldığına ve zorba davranışların zarar vermek ve yıldırma amaçlı olduğuna dair genel ölçütlere ulaşabiliriz (Çankaya, 2011). Donnellan, (2006)’ya göre bir amaca yönelik gerçekleşen zorbalık eyleminde güçlü görünmekte zorbanın amaçlarından biridir (akt; Kocaşahan, 2012). Zorbalık ne amaçla ve ne için ortaya çıkarsa çıksın, birçok insanı doğrudan veya dolaylı olarak içine alan olumsuzluk olarak görülmektedir

(Kocaşahan, 2012). Yoğun enerjiye sahip zorbalar, sergiledikleri saldırgan ve olumsuz davranışların arkadaşları tarafından seyredilmesinden büyük gurur duymaktadırlar (Doğan, 2010).

Toplumsal faaliyetlerin sürdürüldüğü her ortamda önemli bir sorun olan akran zorbalığı, kişilerin ve ailelerin yalnız mücadele edebilecekleri bir durum değildir. Mağdur ve zorba davranış gösteren öğrencilerin okul psikolojik hizmetinden faydalanması sağlanmalı, aileler ise zorbalık konusunda bilinçlendirilerek öğrenci, öğretmen ve okul yönetimi ile iletişim ve iş birliği içinde olması sağlanarak şiddet konulu konferanslar ile bilgilendirilmesi gerekmektedir (Polat & Sohbet, 2020). Çağdaş eğitim sistemi anlayışında okullar öğrencilerin sadece akademik başarıları üzerine yoğunlaşan kurumlar değil, onların bireysel gelişimiyle de ilgilenen, topluma uyum sürecinin yaşandığı eğitim kurumları olarak görülmektedir (Gürhan, 2017). Bu çalışma mağdur, zorba, seyirciler, öğretmenler, okul yöneticileri ve ailelerin akran zorbalığı konusunu anlamalarında ve baş edebilmelerinde yardımcı olacaktır.

Akademik çalışmalar incelendiğinde çoğunlukla mağdurların akran zorbalığı ile baş edebilmesine yoğunlaşırken, zorba öğrencilere nasıl yardım edileceğine yönelik çalışmaların çok daha az sayıda olduğu görülmektedir. Zorba öğrencilere ailesinin, okul personelinin ve sağlık çalışanlarının empatiden uzak, olumsuz ve eleştirel tavırlar gösterdikleri belirtilmektedir (Demir & Küçük, 2020). Ancak akran zorbalığının ne olduğunun anlaşılması için akran zorbalığı nedenlerinin detaylıca anlaşılması ve zorba davranış tiplerinin titizlikle belirlenmesi önemlidir (Çankaya, 2011). Akran zorbalığı çalışmalarının, zorba davranış türlerinin tanımlanmasında ve olumsuzluklarının en aza indirilmesinde etkili olabileceği gibi başka araştırmacılara da yol göstereceği düşünülmelidir. Bu nedenle çalışma akran zorbalığının nedenlerinin anlaşılmasında ve akran zorbalığını önleme noktasında ilgili kişilere çözüm önerileri sunmada yardımcı olacağı düşüncesi ile önemli görülmektedir.

1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma birtakım sınırlılıklar çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu sınırlılıklar;

1. Araştırmada gönüllü olarak yer alan eğitimcilerimizin demografik özelliklerindeki farklılıklar, çalıştıkları eğitim kurumu kademe ve türündeki farklılıklar ve eğitim kurumunun çevresindeki farklılıklar araştırmayı etkilemiş olabilirler.
2. Eğitimcilerin istekleri doğrultusunda görüşme yeri ve zamanı belirlenmiştir fakat görüşme sırasında oluşan stres ve ses unsurları araştırmayı etkilemiş olabilir.

Eğitimciler yasal ve idari sınırlılıklardan ötürü kendilerini baskı altında hissetmiş olabilirler.

3. Görüşme süreleri duruma bağlı esneklik göstermiş olup ortalama 35-40 dakika sürmüştür. Sürelerde oluşan bu farklılıklar araştırma için sınırlılık oluşturmuş olabilir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma birtakım varsayımlar çerçevesinde sürdürülmüştür. Bunlar aşağıdaki yer aldığı şekilde sıralanabilir;

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin gönüllülük esasına dayanarak istekli olarak araştırmaya katıldıkları varsayılmıştır.
2. Araştırma kapsamında kullanılacak olan görüşme formuna öğretmenlerin içtenlikle ve tarafsız olarak cevaplayacakları varsayılmıştır.
3. Araştırmacıların araştırmanın tamamında objektif ve yansız bir şekilde süreci yansıtacağı varsayılmıştır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Çerçeve

Bu çalışmada zorbalık ve akran zorbalığı kavramları üzerinde durulmuştur. “zorbalık” başlığı altında; zorbalığın tanımı , zorbalık türleri, zorbalığın nedenleri ve zorbalığın sonuçları alt başlıkları sıralanmıştır. “akran zorbalığı” başlığı altında; bir gerçeklik olarak akran zorbalığı, akran zorbalığının nedenleri, akran zorbalığının sonuçları ve akran zorbalığının çözümü için yapılması gerekenler kavramlarına değinilmiştir.

2.1.1. Zorbalığın Tanımı

Zorbalık bir grubun bir gruba ya da kişiye, bir kişinin bir gruba ya da kişiye sürekli uyguladığı gücün, sistemli bir şekilde kötü amaçla kullanılmasını kapsayan zarar veren davranışlardır (Güvenir,2005, akt; Çankaya, 2011). Zorbalık kavramının ilk olarak 1970’li yıllarda İsveç’te çıktığı ardından 1990’lı yıllarda İngiltere, Japonya ve Avustralya gibi ülkelerde dikkat çekilerek araştırmalara dahil edildiği bilinmektedir (Bulgurcu, 2011). Zorbalık bireyin ya da grubun aralarında güç farkının olduğu bireyleri kasıtlı ve sürekli şekilde sözel olarak (isim takma, küçük düşürme, alay vb.), fiziksel olarak (vurma, tokat atma, tekme vb.), oyun ve aktivitelere almayarak, haklarında aslı olmayan hikayeler anlatarak, dedikodu yaparak, arkadaş gruplarından dışlamak ve kişileri yalnızlığa itmek, eşya ve paralarını rızası olmadan alarak karşımıza çıkan bir saldırganlık türüdür (Alper, 2008).

Tigriş (2022) ‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Siber Zorbalık Hakkındaki Görüşleri’ adlı çalışmasında buna benzer bir tanımda bulunmuştur. Zorbalığı her an hayatın her alanında karşımıza çıkan ve her gün daha fazla kişiyi etkileyen bir saldırganlık ve taciz türü olarak nitelendirmiştir. Ayrıca zorbalığı bir birey ya da grup tarafından;

- Sözlü olarak (kişiyi zorlamak için),
- Fiziksel olarak (kişiye vurmak ve zarar vermek için),
- Cinsel olarak (kişiye uygun olmayan teklifler sunmak için), ya da
- Sanal yolla ahlak dışı içerikler göndererek (kişiyi aşağılamak ve tehdit etmek için) gerçekleştirilen eylemler olarak tanımlamıştır.

Zorbalık kavramı en genel tanımı ile kişi ya da grubun fiziksel, duygusal ve maddi özellikler bakımında kendilerine kıyasla görece daha yetersiz ve daha güçsüz gördükleri kişi

ya da gruplara yönelik sürekli olarak gerçekleştirdikleri zarar veren her türlü eylemdir (Kalafat,2021).

Connor (1998) tarafından ifade edildiği üzere; zorbalık etkileşimin kaçınılmaz sonucu olan ve gelişimin her aşamasında karşımıza çıkabilecek olan çatışmadan farklıdır. Saldırganlık bütün gelişim dönemlerinde çatışmaların bir parçası olarak yer alabilir. Fakat bu durum yaşanan her çatışmada zorba-mağdur ilişkisinin olduğu anlamına gelmez. Zorbalık bir mağdur üzerinde yoğunlaşan tekrar eden olumsuz davranışlardır. Zorbalık fiziksel, bilişsel ve duygusal güç dengesizliğinden doğar. Zorbalık farklı düzeyde duygusal etkiler ile belirlenir. Mağdur genellikle kendini savunmada sıkıntı yaşar ve çekingenlik, utanç, öfke ve ağlama davranışları gösterirken zorbanın en tipik duygusal tepkisi ise duygudaşlık (empati) kurmakta zorluk yaşamasıdır (akt; Kartal & Bilgin, 2013).

Yapılan araştırmalarda zorbalık eyleminde aşağıda yer alan rollerin otaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır (Salmivalli vd., 1996, akt.: Yıldırım, 2012):

- Zorba; zorbalık eylemini gerçekleştiren esas kişi ya da kişilerdir. Bu rolü kendi istekleri doğrultusunda üstlenirler.
- Zorba asistanı; zorbanın zorbalık eylemini başlatması ile beraber zorbadan daha aktif bir şekilde süreç içinde bulunan kişi ya da kişilerdir.
- Zorba destekçisi; zorbanın yanında daha pasif bir şekilde bulunan gülme, izleme gibi eylemlerle zorbayı teşvik eden kişi ya da kişilerdir.
- Kurban; zorbalık eylemine maruz kalan ve bu rolü seçmekte çok da seçenekleri olmayan kişi ya da kişilerdir.
- Kurban savunucusu; bazı müdahalelerde bulunarak zorbalık eyleminin son bulması için çabalayan kişi ya da kişilerdir.
- Dışarıda kalanlar; zorbalık eyleminde eylemin dışında kalan hiçbir şey yapmayan zorbalık eylemine tepkisiz kalan kişi ya da kişilerdir.
- Rolü olmayanlar; zorbalık eylemlerinde hiçbir rolü olamadığını süreç ile alakası olmadığını ifade etmiş olan kişi ya da kişilerdir.

Güven (2015) tarafından ifade edildiği üzere mağdur rolünde olan öğrencilerin daha çok düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler oldukları tespit edilmiştir (akt; Hamurcu, 2020).

Zorbalık davranışlarında paylaşılan rollerin cinsiyetlere göre ayrımı yapıldığında, paylaşılan rollerde cinsiyetlerin oranında birtakım farklılıklar olduğu görülmüştür. Bunların aşağıdaki şekilde yer aldığı görülmektedir (Yıldırım, 2012).

- Zorba rolünde olan erkek oranı kız oranından daha fazladır (Salı,2014).
- Kurban rolünde olan erkek oranı ve kız oranı birbirine yakındır,
- Kurban savunucusu rolündeki kız oranı erkek oranından daha fazladır,
- Dışarda kalan rolündeki kız oranı erkek oranından daha fazladır,
- Zorba asistanı rolündeki erkek oranı kızlardan daha fazladır,
- Zorba destekçisi rolündeki erkek oranı kızların oranından daha fazladır.

Zorbalar davranışlarını mağdurlarını duygusal, fiziksel ve sosyal yönden zarar vermek ve onları incitmek amacı ile önceden tasarlanmış amaçlı davranışlar içerir. Zorbalar amaçlarına ulaşmak adına birtakım araçlar kullanmaktadırlar. Araştırmacılar tarafından çeşitli örnekleri verilen zorbalık davranışlarına isim takma, alay etme, tehdit etme, hakaret etme, küçük düşürme, dışlama, korkutarak kasıtlı şekilde mağdurun eşyalarını alma gibi istenmeyen olumsuz davranışlar olarak örneklendirilebilir (Pişkin, 2002).

Zorbalığın kapsadığı kriterler ve tanımlanırken yaygın olarak kabul edilmiş faktörler (Roland & Munthe, 2017).

- Zorbalık eylemleri sistematik olarak devam etmektedir.
- Kasıtlı olarak bireye zarar vermek hedeflenmektedir.
- Mağdur ve zorba ilişkisinde fiziksel ya da psikolojik güç dengesizliği olmaktadır.
- Zorbalık fiziksel, psikolojik ve sözel boyuttaki bütün şiddet davranışlarını kapsamaktadır.
- Zorba kendinin mağdur olandan hem fiziksel hem de psikolojik olarak daha üstün olduğunu düşünerek mağdur üzerinde baskı kurabileceği inancını taşımaktadır.
- Mağdur ise zorbadan daha güçsüz ve zayıf hisseder ve kendini savunup koruyamayacağı düşüncesi içerisinde girmektedir.
- Zorbalık yalnız direkt eylemler ile gerçekleşmez aynı zamanda dolaylı manipülatif eylemler ile de gerçekleşebilmektedir.

2.1.2. Zorbalığın Türleri

Kişiye zarar vermeyi hedefleyen akran zorbalığı farklı yöntemlerle gerçekleşebilmektedir. Zorbalık hakkında yapılan çalışmaların artması ile beraber birçok sınıflandırma ortaya çıkmıştır. Son 40 yıldır zorbalık tanımı yeni türleri göz önüne alınarak araştırılmaya çalışılmıştır. Fiziksel ve sözlü zorbalık türü kavram olarak 1980’li yıllarda incelemeye alınmış iken, ilişkisel ve dolaylı zorbalık türü kavram olarak 1990’lı yıllarda incelenmeye başlamıştır (Slonje & Smith, 2008). Olweus ve Limber (2010), yaptıkları zorbalık

tanımlarında yalnızca fiziksel saldırganlığı zorbalık türü olarak kabul etmişlerdir. İlerleyen yıllarda Olweus araştırmalarında doğrudan ve dolaylı zorbalık tanımlarında ayırım yapmaya başlamıştır. Doğrudan zorbalık türünde, zorba mağdura yönelik eziyet edici davranışları açıkça sergiler. Doğrudan zorbalık türünde ise mağdur yapılan etkinliklerin dışında bırakılarak, grup dışında tutularak veya söylentilere konu edilerek doğrudan kasıtlı olarak dışlanabilmektedir. Zorbalık üzerinde yapılan sonraki çalışmalarda ise sözel zorbalık türü tanımlara eklenmiştir (Yağız, 2024).

Farklı sebeplerden kaynaklanabilen zorbalık eyleminin farklı biçimlerde olduğu görülebilmektedir Özkan ve Çifci, (2010), yaptıkları araştırmada öğrencilerin maruz kaldığı zorbalık türlerini aşağıdaki şekilde belirlemişlerdir

- Sözel zorbalık; ad takma, laf atma, hakaret, küfür, alay etme, dedikodu yapma gibi davranışlardır.
- Fiziksel zorbalık; itme, tekme, tokat atma, saç-kulak çekme, bedene kaba şaka yapma, tehlikeli alet ile saldırı gibi davranışlardır.
- Duygusal zorbalık; küçük düşürme, gruptan çıkarma, ayrımcılık yapma, eşyaya zarar verme gibi davranışlardır.
- Cinsel zorbalık; cinsellik içeren sözler söyleme, sarkıntılık etme, el ile rahatsız etme gibi davranışlardır.

Griffin ve Alan (2004), yaptıkları çalışmada saldırgan eylemlerini reaktif, proaktif, açık ve ilişkisel saldırganlık dahil olmak üzere birkaç farklı alt kategoride incelemişlerdir. Bunlar aşağıdaki şekildedir:

- Reaktif saldırganlık; bir durumun bilişsel değerlendirmesinin bileşeni olmadan, kişinin algıladığı tehdide karşı oldukça ani, aceleci bir tepkisi olarak tanımlanmaktadır.
- Proaktif saldırganlık; hedeflere ulaşmada (örneğin, bir nesneye sahip olmak, başka insanlara zarar vermek) etkili bir yolu olarak tanımlanır.
- Açık (doğrudan) saldırganlık; fiziksel saldırılar veya zarar verme tehditleri gibi başkalarına karşı açıkça çatışmacı davranışlar olarak tanımlanır.
- İlişkisel (gizli-dolaylı) saldırganlık; açık (doğrudan) saldırganlık kadar eşit derecede kişiye zarar verici olsa da son yıllarda psikososyal araştırmalarda yaygınlaşmıştır. İlişkisel saldırganlık saldırgan ve mağdur arasında doğrudan bir çatışmayı içermeyen saldırganlıktır. İlişkisel saldırganlık, sosyal gruptan

dışlanmak, reddedilmek ya da sosyal bir ortamda utanmak, söylentiler yayılması gerçekleşir.

İlköğretim öğrencilerinin uğradıkları zorbalık türlerini inceleyen bir araştırmada ‘Şiddet-Kabagüç Anketi’nden elde edilen veriler değerlendirildiğinde, öğrencilerin yarısına yakın bir bölümünün fiziksel (itme, tekme-tokat, tehlikeli aletle saldırı, saç-kulak çekme, bedene kaba şaka) sözel (ad takma, alay etme, takılma, laf atma, hakaret küfür, tehdit etme, dedikodu yayma), duygusal (gruptan dışlama, küçük düşürme, ayrımcılık yapma, eşyaya zarar verme) ve cinsel zorbalık (cinsellik içeren sözler, sarkıntılık etmek, elle rahatsız etme) türlerinden birine maruz kaldıkları görülmüştür (Hakan, 2011).

Ayrıca Akyol, Yıldız ve Akman’ın (2018) öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşlerini aldıkları araştırmalarındaki bulgularına göre, küçük yaş grubu öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin fiziksel zorbalık ile daha büyük yaş gruplarına eğitim veren öğretmenlerin ise psikolojik/duygusal ve sözel zorbalık ile karşılaşmış oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Zorbalık türlerine ilişkin literatür incelendiğinde karşımıza okul ortamında meydana gelen bir saldırganlık türü olan okul zorbalığı (school bullying) çıkmaktadır. Okul zorbalığı türü okullarda fiziksel olarak daha güçlü olan ya da yaşça daha büyük olan öğrencilerin kendilerinden yaşça daha küçük ve daha güçsüz olan öğrencileri sürekli olarak rahatsız etmesi, eziyette bulunması, hırpalaması ve incitmesidir. Zorba öğrenciler davranışları aracılığı ile, sözleri ile diğer öğrencileri sürekli olarak korkutarak özgür öğrenme haklarını ellerinden alırlar. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin bu nedenle kendilerini okulda güvende hissetmedikleri ve sık sık derslerinde devamsızlık gösterdikleri görülmektedir (Pişkin, 2002; akt; Alper, 2008).

Teknolojide meydana gelen değişim insan hayatını da etkilemiştir. Teknolojinin hızlı gelişim ve değişim göstermesiyle kullanımı yaygınlaşan bilgi-iletişim teknolojileri insanların birbiriyle iletişimini ve etkileşimini artırarak sosyal ilişkilerin daha farklı ortamlara taşınmasını sağlamıştır. Her kesimden insan için vazgeçilmez haline gelen cep telefonu, bilgisayar ve tabletler tüm dünyanın her yerinden bilgiye ulaşımı sağlamaktadır. İnternet teknolojisindeki hızlı gelişim bunun gibi birçok olumlu etki sağlamasının yanında insan yaşamında bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. İnsanların birbirleriyle iletişimlerini sanal ortamlara taşımış olması internette kişinin daha fazla zaman harcamasına neden olmuştur. İnternetin kontrolsüz ve bilinçsizce kullanımı istenmeyen durumlar yaşanmasına neden olabilmektedir. Çünkü internet sunduğu geniş olanakların yanı sıra bazı riskleri de içermektedir (Asiltürk Okutan, 2023). Çift yönlü iletişim imkânı sağlayan sosyal ağların, zaman ve içerik konusunda özgür olması bu platformların siber zorbalığın yapıldığı alanlara dönüşmesine

neden olmuştur (Kırlı, 2020).

Gelişen teknolojiyle beraber yeni medya ortamları ve internet teknolojileri kullanıcılara birçok fırsat sunmaktadır. Bu imkanlar beraberinde mahremiyet kaybı ve anonim kimlikler ile karşılaşma gibi güvenlik sorunlarına sebep olmuş ve bazı riskler doğurmuştur. Söz konusu risklerden biri de elektronik zorbalık veya sanal zorbalık olarak da isimlendirilen siber zorbalıktır. Hedefi çocuk ve gençler olan siber zorbalık, geleneksel zorbalıktan türemiş olup bazı yönleriyle geleneksel zorbalıktan ayrılmış ve etki alanı daha da genişlemiş olan zorbaca eylemleri kapsamaktadır (Akça & Sayımer, 2017). Geleneksel zorbalık ile siber zorbalığın birbirinin uzantısı gibi olduğunu düşünenler kadar (Li, 2005; Topçu & Erdur-Baker, 2007; akt; Peker vd., 2012) aralarında birtakım farklılıklar olduğunu savunanlar da bulunmaktadır (Strom & Strom, 2004; akt; Peker vd., 2012). Geleneksel zorbalık ile siber zorbalığı birbirinden ayıran yönler şu şekilde sıralanmıştır.

- Güç dengesizliği geleneksel zorbalıkta fiziksel olarak üstün olmayı, siber zorbalıkta ise teknolojik becerilerin daha fazla olmasını (Patchin & Hinduja, 2006).
- Siber zorbalıkta birçok kişiye kısa zamanda ulaşılabilmesi imkanının olması (Soutworth vd., 2007).
- Geleneksel zorbalıkta zorbalık yapanın kimliği belirliken siber zorbalıkta kimliğin gizlenebilmesi olanakları mevcuttur.
- Siber zorbanın mağdur nerede olursa olsun, istediği her an iletişim araçlarını kullanarak onunla iletişim kurma olanağına sahip olması, siber zorbalık mağdurunu sürekli olarak zorbalığa uğrama tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır (Kowalski & Limber, 2007).

Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalarda siber zorbalık türü eylemlerinin farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmüştür. Siber zorbalık türü eylemler; kişilerin kamerasına ve bilgisayarına izinsiz erişim sağlayarak bazı işlemler yapmak, kişinin utanacağı görüntüleri erişime açmak, çevrim içi oyunlarda çoklu çeteler kurmak, bazılarının girişlerini engellemek, tasarlanmış kasten kötü niyetli eylemlerde bulunmak, bir kişiyi fark ettirmeden çevrim içi olarak izleyip tehdit etmek gibi davranışları içermektedir (Chisholm, 2014). Ayrıca sanal ortamda kişilerle alay etmek, tehdit etmek, kasten dışlamak, uygunsuz içerikler paylaşmak ve rahatsız edici ifadelerde bulunmakta siber zorbalık türü davranışlarıdır (Patchin & Hinduja, 2010). Vandebosch & Cleemput ise çalışmalarında siber zorbalık türünde en yıkıcı etkiye sahip olan davranışın şifreleri kırarak kişinin bilgilerini ele geçirip bu bilgileri dijital ortamda paylaşmak olduğunu belirtmiştir.

Okullarda karşılaşılan zorbalık türleri, akla ilk geldiği şekilde yalnızca fiziksel zorbalık türü ile sınırlı değildir. Zorbalık türleri açıklandığında eğitim kurumlarında zorbalık ile akla yalnızca fiziksel zorbalık türü olarak kişinin bir diğerine sürekli olarak zarar verici eylemlerde bulunması anlamında bir bakış açısı olması eksik bir bakış açısı olacaktır. Mağdur olan öğrenciyi sürekli olarak inciten ve ona zarar veren her davranış zorbalık kapsamında olabilir. Büyük küçük gözden kaçan birçok zorbalık eylemi öğrencilerin geleceklerinde engel teşkil etmekte ve ileride toplumun sahip olabileceği nitelikli insanların yetiştirilmesinin önüne geçmektedir. Örneğin basit gibi algılanmasına rağmen sürekli olarak yabancı dil dersinde telaffuz konusunda alay konusu olan bir öğrenci, belki ileride yabancı dil konusunda daha başarılı olup, toplum için faydalı olabilecekken, akranlarının zorbaca davranışları nedeniyle dersine olan ilgisini kaybetmekte ve daha başarılı olabilecekken kendisini bu alanda geliştirememektedir (Yıldırım, 2012).

2.1.3. Zorbalığın Nedenleri

Birçok araştırmacı zorbalığın sosyal ve ailesel unsurlardan kaynaklanmış olduğu konusunda fikir birliği içindedir. Şiddete uğrama, çevresinde doğru rol model bulunmaması, yanlış yönlendirmeler gibi durumlar çocukları erken yaşlarda zorbalık eylemine yönlendiren unsurlardandır (Willard, 2007).

Selçuk & Güner, (2000)' e göre zorba davranışların gerçekleşme nedenlerinden bazılarını aşağıdaki şekilde sıralayabilmekteyiz;

- Kişilerin sahip olduğu mizac,
- Zorba kişinin, anne ve babasından istediklerine saldırgan yollarla erişmeye alışmış olması,
- Zorba kişinin, isteklerine sahip olabilmesi için zorbalık dışında diğer yolların da olabileceğini gösterecek birinin olmaması,
- Zorba kişinin çevresindeki insanlardan “zorbalık işe yarar” mesajını alması,
- Zorba kişinin anne-babası, öğretmenleri ve arkadaşları zorbalığa uğradıklarında her boyun eğmeleriyle açık ya da örtülü olarak bu mesajı vermeleri,
- Çocuklar ve gençler olumlu sözlerden çok olumsuz sözler işittiklerinde kendilerine yönelik iyi ve olumlu duygulara sahip olamazlar,
- Büyükleri tarafından şiddete uğrayan ve cezalandırılan çocuk ve gençler bu durumun sonucunda kendilerinden daha güçsüz ve küçük olanlara zarar verirler,

- Zorba kişiler, başkalarına saldırdıklarında ve zarar verdiklerinde kendilerini güçlü hissederler ve bundan ötürü çevreleri tarafından dikkat çekerler,
- Zorba kişiler için olumsuz bile olsa ün sahibi olmak ve çevreleri tarafından dikkatleri üzerine çekmek hiç dikkat çekmemekten çok daha iyidir (akt; Hakan, 2011).

Güç dengesizliği de zorbalığın nedenleri arasındadır. Okullarda akranlarına göre fiziksel üstünlüğü (güçlü-kilolu) olan öğrencilerin daha çok zorbalık eylemlerinde bulundukları görülmüştür (Sezgin, 2018).

Çocukların yetiştikleri aile yapısının zorbalık eylemlerine değinen çalışmalarında, Oliver vd. (1994) zorba eylemlerde bulunan öğrencilerin ailelerinin zorbalığa neden olabilecek özelliklerine yönelik bazı maddeler belirlemişlerdir. Bu maddeler aşağıda yer alan şekildedir;

- Çocuğun birincil olarak bakımını üstlenen kişiler tarafından çocuğa karşı ilgisiz davranılması,
- Çocuğun davranışlarına yönelik sınır koyan ya da az kural koyan aile yapısı,
- Göz yuman aile yapısı,
- Ailenin uygun olmayan bazı disiplin yöntemlerini kullanması ile yaptığı hatanın çok üstünde çocuğa cezalar vermesi,
- Ailenin otorite figürü olarak çocuğu cezalandırma, aşırı kontrol altında tutma ve evde standartlar belirleme, aşırı kurallar koyma ve bu kuralları uygulama,
- Aile tarafından çocuğun etkin sosyal yaşamını engellenmesi, toplumdan izole edilmesi veya da çocuğu sosyal çevre içinde ailesiz bırakma,
- Ebeveynler arasında uyumun olmaması ve çatışma olması,
- Ailenin saldırgan davranışları çocuğa aktarması ve bu konuda çocuğu cesaretlendirmesi (akt; Gürhan, 2017).

2.1.4. Zorbalığın Sonuçları

Zorbaca davranışlar hem zorbalar hem de mağdur olanlar üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Çinkır'ın (2006) çalışmasında belirttiği üzere zorbaca davranışlar mağdur öğrencilerin akademik başarılarında sorunlara neden olmakta ve öğrencilerin üzerinde bir stres nedeni haline gelmektedir. Bu tip öğrencilerin kendilerine olan güvenlerinin ve okul başarılarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmekte, diğer öğrencilere kıyasla daha çok rahatsızlık belirtileri gösterdikleri ve sosyal ilişkilerinin bozuk olduğu görülmektedir (akt; Çankaya, 2011). Zorbalık eylemlerine maruz kalmış öğrencinin okulda güvensizlik ve

mutsuzluk hisleri, okul fobisi, kaygı, depresyon, evde uyku güçlükleri, gece yatak ıslatmaları gibi klinik yardım gerektiren birtakım sorunlar yaşadıkları görülmüştür (Cole vd., 2016).

Profesyonel literatüre yönelik yapılan araştırmalar sonucunda, mağdurlar ile ilgili belirlenen özellikler şu şekilde sıralanmaktadır; (Dake vd., 2003; akt; Kabil, 2010).

- Bunalım ve depresyon yaşarlar.
- Psikiyatrik sorunlar yaşarlar.
- Yeme bozuklukları görülür.
- Yalnızlık hisleri taşırlar.
- Kendilerine yönelik özsaygıları düşüktür ve güven duyguları yoktur.
- Kaygılı bir yapıdadırlar.
- Akranları arasında daha az popülerdirler.
- Çoğu zaman yalnızdırlar.
- Kötü ve hoş olmayan ev ortamlarından gelirler.
- Ebeveynleri daha az destekleyici ve daha az sorumluluk sahibidirler.
- Çok az sosyal fırsat sunan ebeveynlere sahiptirler.
- Sosyal uyumları azdır.
- Derslere devamsızlıkları fazladır ve okulla bağları zayıftır.
- İstismar edilme sorunları yaşarlar.
- İntihar düşüncesinde olurlar.

Profesyonel literatüre yönelik yapılan araştırmalar sonucunda, zorba davranışlar gösteren kişiler ile ilgili belirlenen özellikler şu şekilde sıralanmaktadır; (Dake vd., 2003; akt; Kabil, 2010).

- Bunalım ve depresyon yaşarlar,
- Psikiyatrik sorunlar yaşarlar,
- Yeme bozuklukları görülür,
- Kavgacı davranışları vardır,
- Suça yatkındırlar,
- Suça eğilimlidirler,
- Ebeveynleri daha az destekleyici ve daha az sorumluluk sahibidirler,
- Cezalandırıcı disiplin anlayışı olan ebeveynlere sahiptirler,
- Ebeveynleri ile iletişimleri zayıftır,
- Ebeveynleri otoriterdir,

- Kötü ve hoş olmayan ev ortamlarından gelirler.
- Erişkin rol modelleri yoktur,
- Okula uyumları çok zayıftır,
- Ders başarıları düşüktür,
- Akademik olarak okuldan kaçmak, kopya çekmek gibi olumlu olmayan davranışlar gösterirler,
- Zorba arkadaşlara sahiptirler,
- İstismar sorunları yaşayabilirler,
- Madde kullanımları görülür.

Akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin genel olarak yalnız oldukları ve gruptan dışlandıkları bilinmektedir bunun sonucunda ortaya çıkan olumsuz durumlardan biride okul fobisidir Okulda görülen zorbalık eylemleri, mağdur olan öğrencinin okulda kendini güvende hissetmemesine ve okuldan kaçmasına neden olabilmektedir. Bu durum beraberinde öğrencinin akademik başarısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Pişkin, 2002; akt; Çankaya, 2011). Ayrıca Furniss (2000) yaptığı çalışmada mağdur olan bu öğrencilerin zorbaca eylemlere maruz kaldıkları için okula gitmekte isteksiz oldukları derslerinde devamsızlık yaptıkları görülebilmekte olduğunu ifade etmektedir (akt; Çankaya, 2011). Mağdur öğrenciler zorbaca eylemlere maruz kaldıkları için derslerinden çok zorbaların hedefi olmaktan ne şekilde kurtulacaklarını sürekli olarak düşündüklerinden okul başarılarında da düşüş görülmektedir (Whitted & Dupper, 2005). Salı'ya (2014) göre ise öğrenci akran zorbalığına maruz kaldıkça, akranlarına karşı saldırganlık gösterebilmekte ve akranları tarafından dışlanmaktadır.

Mevcut sorunlar bağlamında ülkemiz okullarındaki zorbaca davranış türlerinin tespit edilmesi, öğrencilerin düşük motivasyonları ve düşük okul başarıları için alınabilecek önlemler konusunda önem teşkil etmektedir. Okullarda gerçekleşen zorba davranışlar haritasının oluşturulması zorba davranışların bölgelerde, şehirlerde ve hatta aynı şehir içindeki yerleşim yerlerinde farklılık gösterebildiği için her okul için ayrı bir haritanın belirlenmesi zorbalık ile mücadele konusunda daha gerçekçi tedbirlerin alınmasını kolaylaştıracaktır (Çankaya, 2011).

Psikolojik değişkenler bakımından zorba davranışlara maruz kalan mağdur öğrencilerin, risk grubunda yer aldıkları kabul edilmektedir (Craig & Pepler, 2003). Zorba davranışlara maruz kalan öğrencilerin depresyon ile kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, benlik saygılarının ise düşük olduğu ve daha çok psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları bildirilmektedir (Craig, 1998).

Zorbalığın öğrencilerde stres oluşturmaları ve onlara zarar vermesiyle beraber zorba

davranışlar yalnızca mağdurun değil zorbalı da olumsuz şekilde etkilendiği belirtilmektedir (Ahmed & Braithwaite, 2004). Farklı araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış, zorba davranışlar gösterenlerin de (bullies) bazı problemler yaşadıkları ortaya koyulmuştur. Bunlar genel olarak; diğer öğrencilere yönelik saldırgan eylemler, öfke, okula devamsızlık, kuralları ihlal etme gibidir (Camodeca vd., 2002).

Kişinin maruz kaldığı zorbalık türüne göre, mağdur olan üzerinde etkisi de değişkenlik göstermektedir. Örneğin sohbet odalarında bir tehdit mesajı almak farklı mağdurlarda farklı etki gösterecektir. Ya da görülmesini asla istemediği utanç duyacağı bir paylaşımı aile veya arkadaşlarınca görülmesi kişiye oldukça yıkıcı etki oluşturacakken, aşağılayıcı mesaj almak kişiyi çok fazla etkilemeyecektir (Dooley vd., 2009).

2.1.5. Bir Gerçeklik Olarak Akran Zorbalığı

Öğrenciler için eğitim kurumlarındaki tüm akademik beklentilerin yanı sıra ilk hedef öğrencilerin okul ortamında her zaman her türlü tehlikeden ve risk durumundan uzak tutulması ve korunmasıdır (Hamurcu, 2020). Öğrencilerin okul öncesi dönemde büyük çocuklarla bir araya geldikleri okul bahçesi gibi büyük ve geniş ortamlarda zorba davranışlara daha çok maruz kaldıkları ifade edilmiştir (Metin-Aslan & Tuğrul, 2013). İlkokul ve ortaokulun ilk yıllarında ise öğrencilerin akran zorbalığına daha sık maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Hakan, 2011). Ayrıca Ortaokul öğrencilerinin büyük çoğunluğunun siber zorbalığa ya maruz kaldığı ya da bu zorbalığa maruz kalanlara tanık oldukları belirlenmiştir (Çelik vd., 2015).

Zorba davranışlar gösteren kişilerin özellikleri arasında sayılabilecekler; olgunlaşmamışlardır, inkarcıdırlar, aldırış etmezler, pişman olmazlar, bencildirler, teşekkür etmezler, esnek değildirler, seçicidirler, tertipçidirler, güce eğilimlidirler ve güvensizdirler. Mantıklı ve çekici olabilirler. Bu özelliği ile zorbalık eylemini uygulamadığı kişiler arasında geniş izleyici kitlesi yakalama olanağı sağlarlar. Zorba kişi eylemlerini uzun süre devam ettirme olanağı veren de bu çekici olma özelliğidir (Psikoloji Dünyası, 2006; akt; Hakan, 2011).

Akran gruplarının bazen çeteler halinde kendini gösterdiği görülmektedir. Bu akran grubu çetelerinin kendilerine özgü eşyaları, kıyafetleri ve konuşmaları olabilmektedir. Bu akran grupları zorbalığı destekleyebilmektedirler. Zaman zaman okul ortamında kendilerini göstermekten dikkat çekmekten hoşlanmaktadırlar. Kimi öğrenciler bu geniş akran gruplarında yer edinebilmek için ve güçlü arkadaşlık bağları kurabilmek için zorbalık yapabilmektedirler (Nelson, 2000; akt; Hakan, 2011).

2.1.6. Akran zorbalığının nedenleri

Bhat (2008) tarafından ifade edildiği üzere okullarda yaşanan zorbalık çoğunlukla öğrencilerin birbirlerine karşı uyguladıkları zorbaca eylemlerden oluşmaktadır ve bu olaylar geçmişten beri var olan bir sosyal problemdir (akt; Akça vd., 2014). Furniss (2000) ise yaptığı çalışmada “Zorbalık” kavramı, eğitim içerikli olarak bir öğrencinin ya da bir grubun diğerlerine karşı kasıtlı ve sürekli olarak baskın olması şeklinde tanımlanabilmekte olduğunu ifade etmektedir (akt; Hoşgörür & Orhan, 2017). Öğrencileri şiddete yöneltecek nedenler, daha önceden zorbanın öç alma duyguları, kendisinin şiddet ile karşılaşmış olması, gerçekleşmemiş umutlar, hayal kırıklıkları, kontrol edilemeyen öfke, anti sosyal kişilikler ve madde bağımlılığıdır. Okulda gerçekleşen bazı zorbalık davranışlarından; isim takma, dalga geçme, hakaret etme, sözel olarak tehditte bulunma, dışlama, küçük düşürme, kasıtlı olarak korkutarak kurbanın para ve eşyalarını alma bu zorbalık davranışlarına örnek olarak gösterilebilmektedir (Pişkin, 2002; akt; Hoşgörür & Orhan, 2017). Bu tür zorbalık olayları tek bir öğrencinin akranlarına uyguladığı kişisel şiddet olabileceği gibi, bu tip kişiliğe sahip birden çok öğrencinin bir araya gelerek gruplar, çeteler oluşturması ile de gerçekleşmektedir. Zorbalık eylemlerini gerçekleştiren bu öğrenciler kendilerini bu yolla daha güçlü hissedebilmektedirler ve yaptıkları bu eylemden keyif olabilirler veya suçluluk duygusundan yoksun olarak mağdurların bu eylemi hak ettiklerini düşünebilirler (Tural, 2006; akt; Çubukçu & Dönmez, 2012).

Çarkıt ve Bacanlı (2020) okulda öğrencilerin hangi durumlarda zorba eylemler sergilendiğine yönelik yapıları çalışmada öğrencilerin; oyun esnasında, öfkeli olduklarında, aynı fikirde olmadıklarında, dikkat çekmek istediklerinde, başarılı olan öğrenci kıskanıldığında, lider olmak istediklerinde, kendilerini ifade etmekte zorlandıklarında, istekleri şeyler olmayınca, istemedikleri bir şeyi yapmaya zorlandıklarında ve arkadaşlık ilişkileri bozulduğunda zorbalık eylemlerinin gerçekleştiğini belirtmektedirler.

Okullarda gerçekleşen zorbalık eylemleri incelendiğinde genellikle zorbaların fiziksel açıdan güçlü öğrenciler oldukları görülmektedir. Bu nedenle bazı öğrencilerin okulda zorba davranışlar gösteren öğrencileri sayısız kez gözlemledikten sonra bu davranışları taklit ettiğini ve bir zaman sonra bu davranışları kişiliklerinin bir parçası haline dönüştürmektedirler (Anderson, 2012; akt; Akça vd., 2014). Ayrıca okuldaki öğrencilerin birçoğu zorbaların onayına ihtiyaç duymakta ve zorbaları rol model almaktadırlar. Bunun nedeni zorbalar ile aynı tarafta olmak bir ergen için statü ve güç elde etmek anlamına gelmektedir (Salmivalli, 2010). Zorbalık eylemi sonucu mağdur olan öğrenci ile akranları arkadaş olmaktan kaçınabilmektedir. Pişkin (2002) tarafından ifade edildiği üzere bu durumun nedeni olarak kendilerinin de aynı

şekilde zorbalık eylemlerine maruz kalacaklarından endişe etmeleri veya statülerini yitirmek istememeleri gibi durumlar sebep olarak gösterilebilmektedir (akt; Hoşgörür & Orhan, 2017)

Akran zorbalığının yaşanmasının önemli nedenleri arasında; arkadaşlarına baskı uygulayan öğrencilerin bu davranışları ile kendilerini arkadaşları arasında üstün görebilmeleri, bazı öğrenciler tarafından şiddetin bir çözüm yolu olarak tercih edilmesi ve zorbalığa maruz kalan öğrencinin maruz kaldığı baskıyı hak etmiş olduğu düşüncesi yer almaktadır (Genç, 2007).

Zamanla iletişim ve bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişim gençlerin bu teknoloji imkanlarını farklı amaçlar için kullanmalarına neden olmuş ve zorbalığın öğrenciler arasında daha yeni ve tehlikeli bir biçimde gerçekleştiği belirtilmektedir (Bhat, 2008; akt; Akça ve diğerleri, 2014). Bilgi ve iletişim araçlarının kişiler tarafından kötü amaç için kullanımı siber zorbalık olarak tanımlanan yeni bir problem alanını ortaya çıkarmıştır (Yaman & Peker, 2012). Gençlerin ve çocukların internette geçirdikleri zamanın artmasına paralel olarak siber zorbalığa karışma risklerinin de arttığı gözlenmektedir (Gardner, 2010; akt; Akça vd., 2014). Okullarda yaşanan siber zorbalığın nedenleri olarak daha farklı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Bu nedenlerden biri öğrencinin ergenlik döneminde iken hayatında çok önemli etkileri olan akran etkisi olabilmektedir. Ergen öğrenciler arasında siber zorbalık türü yaygın olarak gözlemlenmektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri dürtüselliktir. Çoğu ergen genel olarak yaptıkları davranışların sonuçlarını düşünmeden hareket ettiklerinden çok kolay bir şekilde risk bulunan deneyimlerin içinde yer almaktadırlar (Bhat, 2008; akt; Akça vd., 2014).

Ayrıca bilgisayar, cep telefonu ve internet aracılığı ile kimliğin gizleyebilme kolaylığı ile beraber her yerden ve her zaman diğerlerine mesajlar gönderilebilme (Greene, 2006; akt; Yaman & Peker, 2012) imkânının olması diğerlerine, aşağılayıcı, hakaret edici, tehdit edici mesajların hızlı şekilde yayılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple diğerlerine zarar vermek isteyen zorbalar kısa bir süre içinde çok fazla kişiye ulaşabilmektedirler (Slonje & Smith, 2008).

2.1.7. Akran zorbalığının sonuçları

Okullarda yaşanan zorbalık olayları öğrencilerin güvenliklerinden ve iyi durumda olmalarından sorumlu olan tüm paydaşların ilgilenmesi gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Alper, 2008). 28 ülkedeki ergenler arasında yapılan uluslararası bir araştırmada zorbaca davranışların hem psikolojik hem de fiziksel problemlere sebep olduğunun açık bir şekilde altı çizilmiştir. Zorbalığın öfkeli hissetme, kötü ruh hali, uykuya geçişte sıkıntı

yaşama, yalnızlık hissi yorgunluk ve çaresizlik gibi psikolojik semptomlar ile mide ağrısı, akne, baş dönmesi, baş ağrısı gibi fiziksel semptomlarla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir (Due vd., 2005). Slee (1995) tarafından ifade edildiği üzere zorbalık eylemlerine maruz kalan çocukların yaşamış oldukları sosyal ve psikolojik sorunları inceleyen çalışmalar mağdur rolünde olan bu çocukların çaresizlik hissi, kaygı, değersizlik hissi, içe yönelen öfke, yalnızlık hissi gibi olumsuz hisleri yoğun bir şekilde hissettikleri (akt; Atik & Kemer, 2008) sosyal anksiyete, sosyal ortamlardan uzak durma, intihar düşüncesi ve intihar girişimi şeklinde gözlenen (Silberg vd., 2016) “kaçınma” davranışlarıyla; depresyon, halüsinasyon görme, uyku bozukluğu sosyal ortamlarda aşırı uyarılmışlık hali, aşırı tetikte olma hali (Nielsen vd., 2015; Silberg vd., 2016; Weaver, 2000; akt; Kurtça vd., 2020) şeklinde ortaya çıkabilen diğer travmatik semptomlarla da karşılaştığı gözlemlenmektedir. Söz konusu durum, akran zorbalığına maruz kalmayla ilerleyen zamanlarda gözlenen travma sonrası stres bozukluğu semptomları arasındaki ilişkiye ve müdahale çalışmalarının önemine işaret etmektedir.

Çocukluk döneminde maruz kalınan zorbalığın olumsuz etkisinin ileriki yıllarda yetişkin olduğunda da devam edebildiği belirtilmektedir (Farrington & Ttofi, 2010). Bununla beraber okul döneminde zorba davranışlar gösteren çocuk ve ergenlerin, yetişkin olduklarında suça ve şiddet olayların karışma, riskli ve dürtüsel davranışlarda bulunma (Forero vd., 1999; Kaltiala-Heino vd., 2000; akt; Gökkaya & Sütçü 2020), iş yaşamlarında başarısız olma ve madde kullanımı ile ilgili problemler yaşama açısından daha çok risk taşıdıklarını göstermiştir (Bender & Löseli, 2011; Farrington & Ttofi, 2010; Kim vd., 2011; Olweus, 2004; akt; Gökkaya & Sütçü 2020).

2.1.8. Akran zorbalığının çözümü için yapılması gerekenler

İnsanların büyük bir çoğunluğunun zorbalık sorununa aşina olmalarına karşın, bu sorun sistematik olarak 1970’lerin başından itibaren ancak araştırma konusu olabilmektedir. Bu çalışmalar birkaç yıl için yalnızca İskandinavya bölgesi sınırları içinde kalmıştır. 1980 ve 1990’ların başında öğrenciler arasında görülen zorba davranışlar, Japonya, İngiltere, Hollanda, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi büyük devletler tarafından dikkat çeken bir konu haline gelmiş ve bu durum araştırılmaya başlanmıştır (Yıldırım, 2012).

Şahin & Beyazova (2001) tarafından ifade edildiği üzere öğrenciler arasında zorba davranışların engellenmesinde öğretmenlere önemli roller düşmektedir. Öğrencileri ile her gün bir arada olan öğretmenler onları sürekli olarak gözlemlene imkanına sahip olmaktadır ve öğrencilerinin davranışlarında veya görünüşlerinde en ufak bir değişikliği dahi fark ederek bu

durumun sebebini anlama konusunda özel bir öneme sahip olmaktadır. Öğretmenler çocukları akranları ile bir arada gördüklerinden dolayı aradaki farkı daha iyi anlayabilmektedirler. Örneğin; tecrübeli bir öğretmen, öğrencisinin vücudunda ya da yüzündeki yara bereyi fark ederek sorup ilgilenip nedenini araştırabilmektedir. Öğretmenler öğrencilerinin davranışlarındaki saldırganlık, hırçınlık, mutsuzluk, keyifsizlik, içe kapanma, dikkat dağınıklığı beraberinde gelen okul başarısındaki düşüşü ve bunun gibi değişik durumları gözlemleyebilmektedir. Bu yolla öğrenci için yararlı olabilecek çözüm önerileri üretilmesinde öğretmenler önemli katkıda bulunabileceklerdir (akt; Yıldırım, 2012).

Diğer yandan okul personelinin okulda gerçekleşen zorbalık eylemlerini önlemek için gereken önlemlerin alınmamasının bazı nedenleri olabilmektedir. Bunlardan biri; zorbalık eylemleri, alay etme, kızdırma ve dışlama gibi basit görünebilen şekilde ortaya çıkmaktadır (Pişkin, 2002; akt; Alper, 2008). Okul zorbalık eylemleri çocukluk ve ergenlik dönemlerinin zararsız ve olağan eylemleri olarak da görülebilmektedir (Cole vd., 2016) öğretmenler ile okul personeli bu fikirle durumu çok dikkate almamaktadır. Diğer neden olarak ise zorbalığa maruz kalan öğrencilerin maruz kaldıkları bu durumu okul yöneticileri, öğretmenleri ve diğer okul personeli ile yeterince paylaşmıyor onları bilgilendirmiyor olmaları gösterilebilir. Ancak bu durumun sonucu olarak, nedeni her ne olursa olsun okulda kendini güven içinde hissetmeyen öğrencinin okula gelmemesi ve devamsızlık yapması kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkıyor. Bu bağlamda okul yöneticileri ve diğer okul personelleri; okulu zorbalıklardan koruma ve daha dikkatli davranarak okul ortamını özgür ve güvenli hale getirmek gibi sorumluluklar taşımalıdır (Pişkin, 2002; akt; Alper, 2008).

Okullarda akran zorbalığı ile mücadele ve zorbalığı önleme çalışmalarının amacı; zorbalığı önüne geçme, var olan zorbalık eylemlerine müdahalede bulunma, zorbalık döngüsü içinde yer alan öğrencilere okul ortamında destek olmaktır (Erk, 2019; akt; Demir & Küçük, 2020). Aslan ve Polat (2023) yaptıkları çalışmada dünya genelinde zorbalığı önlemeye yönelik geliştirilen programlardan en yaygın kullanılan üç temel önleme programına yer vermişlerdir. Araştırmada bu önleme programları aşağıda yer aldığı şekildedir;

1. Videolu Sınıf Tartışması: ‘Videolu Sınıf Tartışması’ çalışması, tüm okul düzeyinde sınıf ortamında öğretmenler tarafından kullanılabilen ve hem öğrenciler hem de öğretmenleri kapsayan bir uygulamadır. Uygulama dahilinde sırası ile ön test, video gösterimi, sınıf tartışması ve son test yer almaktadır. Anketleri uygulayan öğretmenler, sınıftaki öğrencilere kişisel olarak belirledikleri bir sisteme göre kimlik numaraları vermiştir. Bu durum öğrencilerin uygulamada zorbalardan çekinmeden daha dürüst daha rahat hareket etmelerini sağlamaktadır. Ön test

tamamlandıktan sonra video gösterimi yapılmaktadır. Öğrenciler videonun içeriğine dair öğretmen tarafından yönetilen 30-40 dakika arasında sürebilen bir sınıf tartışması gerçekleştirmektedirler. Video gösterimi ve sınıf tartışmasının ardından son test uygulanmaktadır. Son olarak ilk ve son test karşılaştırılarak yapılan uygulamanın etkisinin ölçülmesi amaçlanmaktadır (Migliaccio & Raskauskas, 2013; akt; Aslan Polat, 2023).

2. Olweus Zorbalığı Önleme Programı (OBPP): Olweus Zorbalığı Önleme Programı 4 temel ilkeye dayanmaktadır. Okulda görev alan yetişkinler;
 - Öğrencilere ilgi göstermeli, onlara daha sıcak yaklaşmalıdır,
 - Kabul edilemez eylemlere kesin sınırlar koyulmalıdır,
 - Kural ihlali olduğunda düşmanca bir tutum sergilemeden, fiziksel olmayan ve tutarlı bir tutum sergilenmelidir,
 - Otorite olmalı ve olumlu rol modeller kullanılmalıdır (Olweus & Limber, 2010; akt; Aslan Polat, 2023).
3. KiVa: Bu program belirli bir süre devam eden ve sonrasında biten bir önleme programı değildir. Bu çalışmadan alınan en önemli mesaj, zorbalık mağduriyetini azaltmak amacıyla mağdurları bir şekilde “daha az savunmasız” hale getiren ‘seyircilerin’ zorbalığa karşı tutumlarının önemli olduğudur. (Juvonen vd., 2003; Akt; Aslan Polat, 2023).

Demir ve Küçük (2020) ise yaptıkları çalışmalarında zorbalığı önleme programlarını iki ana başlık ve alt başlıklar halinde incelemiştir. Bu önleme programları aşağıda yer aldığı şekildedir;

1. Genel Önleme/Müdahale Programları

Akran zorbalığına ilişkin en sık kullanılan ve çalışılan önleme yaklaşımları okul genelinde ve sınıf düzeyinde daha olumlu davranışlar geliştirme ve sosyal-duygusal beceriler öğretilmesine yöneliktir. Özellikle zorbalık eylemine odaklanan önleme yaklaşımları da bulunmaktadır (Nickerson vd., 2017).

Olumlu Davranışsal Müdahale ve Destek Programları: Bu program okuldaki tüm öğrencileri kapsamaktadır. Bu programdaki amaç, cezalandırıcı uygulamalardan ziyade öğrencilere davranışsal problemlerinin giderilmesinde düzeltici destekleyici olabilmektir. Program küçük grup etkinlikleri halinde gerçekleştirilir. Programda özellikle dezavantajlı bireylere nasıl davranılması gerektiği konusunda etkinliklere yer verilmektedir (Caldarella vd., 2011).

Sosyal-Duygusal Destek Programları: Bu yaklaşımla aile ve akran girişimlerini, gelişmiş öğretim uygulamalarını, sınıf yönetimini ve okul topluluk oluşturma etkinliklerini içeren özenli ve güvenli öğrenme iklimi oluşturarak, öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimlerini teşvik edici faaliyetleri ile, öğrenciler kendilerini değerli hissederken, öğrencilerin içsel motivasyonları artmakta ve daha iyi bir akademik performans, sağlığı geliştirici eylem ve vatandaşlığa aracılık eden büyük çapta uygulanabilir sosyal-duygusal yeterlilik sergileyebilmektedir (Durlak vd., 2011).

Olweus Zorbalık Önleme Programı: Zorbalığı önlemeyi amaçlayan bu programda öğrencilere sosyal beceriler, konuşma, dinleme, beden dilini kullanma, atılganlık, insan hakları gibi olumlu olan iletişim becerilerini geliştirme, ortaya çıkan problemleri şiddet içermeden çözüme kavuşturan yaklaşımlar öğretilmeli, benlik saygısı ve kendilik değerini artırmaya, öfke kontrolü ile kendini ifade etme becerileri geliştirmeye yönelik eğitimler, sosyal beceri eğitimleri ve çatışma çözme eğitimleri verilmektedir (Astor vd., 2006; akt; ; Özada & Duyan, 2018).

Kiva; Zorbalığı önlemeye yönelik bu program Finlandiya merkezlidir. Öğrencilerin zorbalık önleme becerilerini uygulayabilecek alan yaratan bilgisayar oyunlarını, öğrenci ve öğretmen arasındaki tartışmaları, ailelerin zorbalığa karşı mücadele bilgilerini, disiplin stratejilerini içermektedir. Ayrıca seyirci rolünde olanların öz yeterliliğini artırarak zorbalık davranışına maruz kalan mağdur öğrenciler için müttefikler oluşturma becerilerini geliştirmeye odaklanmaktadır (Williford vd., 2012).

2. Hedef Gruba Yönelik Uygulanan Amaçlı Programlar

Bu programlar zorbalığı önleme amaçlı zorbalık döngüsü içinde yer alan gruplara yönelik belirli hedefler ile yapılandırılmıştır. Zorbalık eylemleri ile mücadele etmek özellikle bu eylemleri gerçekleştiren öğrencilere yönelik birtakım uygulamalar gerektirmektedir (Demir & Küçük, 2020).

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemi ve modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri analizi hakkında açıklamalara yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Bu çalışma; eğitimcilerin bakış açısından bir gerçeklik olarak akran zorbalığının nedenlerini, sonuçlarını belirlemek ve sorunlara yönelik olası çözüm yollarını ortaya koymak amacıyla nitel araştırma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma günümüzde birçok bilim tarafından tercih edilmektedir. Özellikle sosyal bilimlerde tercih edilen nitel araştırma yöntemleri artık günümüzde sağlık bilimleri başta olmak üzere pek çok bilim dalı tarafından tercih edilmeye başlanmıştır. Nitel araştırmada araştırma boyunca çalışmanın amacı, araştırma soruları, veri toplama, veri analizi, raporlaştırma, geçerlik ve değerlendirme standartlarını kapsayan aşamalar yer almaktadır (Tekindal & Uğuz Arsu, 2020). Nitel araştırma; kavramları, olay ve olguları, sosyal alanları kişisel ve ortak tecrübeleri anlamak amaçlı sözel ya da görsel materyallerin kullanılması ve üretilmesidir. Toplumsal problemleri ve yapıları alışılagelmiş ve uygulamadaki süreçleri açıklamak ve keşfetmek için nitel araştırmaya başvurulabilir (Filick, 2018). Diğer bir deyişle, nitel araştırma; görüşme, gözlem ve belgelerin analizi gibi veri toplama tekniklerinden faydalanılarak olay ve buna bağlı oluşan algıların doğal ortamında bütüncül ve gerçekçi bir bakış açısı ile ortaya çıkarılması amacıyla nitel bir sürecin takip edildiği bilimsel çalışmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim yaşanmış tecrübeleri değerlendirmeye odaklı olan bir yöntemdir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim deseni; olguların başlangıç noktasının olguların kendisi olduğunu ve olguyu tecrübe eden kişiler ile olgu arasında bir bağ kurulduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda bu araştırma yöntemi, kişilerin tecrübelerini tanımlamak, anlamak ve yorumlamak için kişilerden tecrübelerini ödünç almaktadır (Jasper, 1994; Miller, 2003; akt; Kocabıyık, 2016). Olgubilim kişilerin edindikleri tecrübeleri, doğumla başlayıp ölüme kadar devam eden süreci nasıl anlamlandırdıklarını ve kişiler arasındaki ortak noktaları incelemek; kişilerin bir olgunun özünü nasıl tecrübe ettiğini ortaya koymak ve meydana gelen olaylar ile kişilerin bu olayları nasıl algıladıkları arasındaki bağlantıyı keşfetmek isteyen araştırmacılara en uygun olan nitel araştırma desendir. Olgubilim deseni kapsamında

incelenebilecek muhtemel olgular aşağıdaki gibi olabilmektedir (Tekindal, 2021; Swanborn, 2010; akt; Çapar & Ceylan, 2022).

Kişilerin hasta olduklarında hastalığı nasıl anlamlandırdıklarını ve yaşadıkları duygu, düşünce ve algılarını keşfetme,

- Bağımlılıklarla alakalı kişinin tecrübelerini anlama,
- Kişinin yaşadığı veya tanık olduğu trafik kazasına ilişkin tecrübesini anlama,
- Kişinin savaşlarla ilgili duygu, düşünce, algı ve tecrübelerini keşfetme,
- Kişinin kariyer sürecinde deneyimlediği durumların yarattığı duygu, düşünce ve algılarını keşfetme,
- İşyerinde oluşan değişimi kişinin nasıl anlamlandırdığını keşfetme,
- Bir devlet politikasıyla ilgili kişinin deneyimlerini açığa çıkarma,
- Protestolar, ayaklanmalar, yürüyüşler ve grevlerle ilgili anlamlandırmalarını keşfetme,
- Seçim kampanyalarında kişinin duygu, düşünce ve deneyimlerini inceleme,
- Kişinin teknoloji kullanımına ilişkin deneyimlerini inceleme,
- Kişide olgu ve olayların oluşturduğu anlamları inceleme.

Yapılan bu araştırmada da araştırmanın amacı ve araştırma sorularına göre en uygun yöntemin nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni olduğu görülmektedir.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu araştırmanın amaç ve yöntemine uygun olarak Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev alan farklı il ve okullardaki eğitimciler arasından seçilmiş 16 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yönteminden kartopu (zincirleme) örnekleme tekniği kullanılmıştır. Soruna ilişkin zengin bilgi kaynağı olabilecek kişi ya da durumların belirlenmesinde etkili olan kartopu (zincirleme) örnekleme tekniğinde süreç “Konu hakkında en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Konuyla ilgili kim ya da kimlerle görüşmemi istersiniz?” gibi sorularla başlamaktadır. Konu ilerledikçe elde edilen kişi ya da durumlar kartopu misali büyümeye devam eder (Yıldırım & Şimşek,2005).

Kartopu (zincirleme) örnekleme yöntemindeki bakış açısı, soruna ilişkin zengin bilgi kaynağına sahip olabilecek kişilerin tespit edilmesindeki etkinliğin artırılmasıdır (Özden & Bulut, 2019). Bilgilerin artarak gittiği kartopu örnekleme yönteminde aynı bilgilere ulaşıldığında görüşmelerin sonlandırılmaya başlandığı ve soruna ilişkin kişi ve bilgilere ulaşmak için etkili olan bir yöntemdir (Snowball, 1961; Patton, 1987; akt; Bingöbalı ve

diğerleri, 2024). Bu bağlamda araştırmada çalışma grubunun akran zorbalığı konusunda bilgi sahibi olan eğitimcilerden seçilmiş olması araştırmanın temel ölçütü olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu 16 eğitimciden oluşmaktadır. Katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuş ve katılımcılar K1, K2, K3.....ve K16 şeklinde kodlanmıştır. Çalışmaya katılanlara dair demografik bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

	Okul Türü	Görev	Branş	Mesleki kıdem	Yaş	Cinsiyet
Katılımcı 1	Okul öncesi	Okul Yöneticisi	Okulöncesi öğretmen	12	39	Kadın
Katılımcı 2	Okul öncesi	Okul Yöneticisi	Okulöncesi öğretmen	12	35	Kadın
Katılımcı 3	Okul öncesi	Öğretmen	Okulöncesi Öğretmeni	10	30	Kadın
Katılımcı 4	Okul öncesi	Öğretmen	Okulöncesi öğretmen	11	35	Kadın
Katılımcı 5	İlkokul	Okul Yöneticisi	Sınıf öğretmen	10	36	Erkek
Katılımcı 6	İlkokul	Okul Yöneticisi	Sınıf öğretmen	12	35	Kadın
Katılımcı 7	İlkokul	Öğretmen	Sınıf öğretmen	15	35	Kadın
Katılımcı 8	İlkokul	Öğretmen	Sınıf öğretmen	13	33	Kadın
Katılımcı 9	Ortaokul	Okul Yöneticisi	Sınıf öğretmen	16	37	Erkek
Katılımcı 10	Ortaokul	Okul Yöneticisi	Teknoloji tasarım	32	57	Kadın
Katılımcı 11	Ortaokul	Öğretmen	İngilizce	2	25	Kadın
Katılımcı 12	Ortaokul	Öğretmen	Sosyal bilgiler	6	34	Kadın

Katılımcı 13	Lise	Okul Yöneticisi	Tarih	29	50	Erkek
Katılımcı 14	Lise	Okul Yöneticisi	Matematik	16	42	Erkek
Katılımcı 15	Lise	Öğretmen	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık	12	39	Erkek
Katılımcı 16	Lise	Öğretmen	Rehberlik ve psikolojik danışmanlık	14	37	Erkek

Tablo 1’deki verilere bakıldığında araştırmaya katılan katılımcıların 5’i sınıf öğretmeni, 4’ü okul öncesi öğretmeni, 2’si rehberlik ve psikolojik danışmanlık, 1’i İngilizce öğretmeni, 1’i matematik öğretmeni ve 1’i tarih öğretmeni, 1’i teknoloji tasarım ve 1’i sosyal bilgiler öğretmenidir. Katılımcıların okul türlerinin 4’ü okulöncesi, 4’ü ilkokul, 4’ü ortaokul ve 4’ü lise şeklinde dağıldığı görülmektedir. 10’u kadın, 6’sı erkek olan katılımcılar 25-57 yaş aralığında ve 2-32 arasında mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada süreç nitel boyutta ilerlemiştir. Nitel araştırmalar olay ve algıların doğal ortamında bütüncül ve gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik izlenen süreci kapsayan ve araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılan araştırma türüdür (Aydın, 2018). Nitel araştırmaların araştırmacıya sunduğu temel özelliklerden biri esnekliktir. Araştırmacılar nitel araştırmaların tasarımı ve yürütülmesi sürecinde dinamik ve esnek çalışma alanına sahip olmaktadır. Esneklik araştırma süreci boyunca araştırmanın her aşamasında araştırmacıların araştırmanın etkisini yükseltecek farklı düzenlemelerde bulunabilmesi, yeni yöntem ve yaklaşım geliştirebilmesi olarak ifade edilebilir. Keşfedici yaklaşıma olanak sağlayan esneklik araştırmacının yeni bilgilere ulaşımına imkân sağlar (Guba & Lincoln, 1994; Merriam, 1998; Patton, 1990; akt; Baltacı, 2019).

Nitel araştırmalarda görüşme; araştırma sorularının hazırlık, düzenleme, sıralama gibi biçimsel özelliklerine uygun olarak yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak ayrılabilmesi gibi derinlemesine görüşme ve odak grup görüşmesi gibi kişilere yada bir gruba odaklanması veya görüşmenin teknik gerçekleştirilme türüne göre yüz-yüze, telefonla,

online görüşme gibi farklı şekillerde isimlendirilebilmektedir (Kvale & Brinkmann, 2009; Marriam & Tisdell, 2015; Creswell, 2018; akt; Polat, 2022). Araştırmada kullanılacak görüşme türü araştırmanın amacına, konusuna ve araştırılan alanın özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir (Yağar ve Dökme, 2018). Bu bağlamda, araştırmada nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu verilerin toplanması uygun görülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, nitel araştırmalarda en sık kullanılan tekniklerden biridir ve yapılandırılmış görüşme sorularının çok daha esnek şekilde hazırlanarak katılımcıların açık uçlu cevaplar vermesine imkân sunan görüşme tekniğidir (Edwards & Holland, 2013; Kitchin & Tate, 2000; Longhurst, 2003; akt; Karahan ve diğerleri, 2022). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Orta düzeyde esneklik vardır,
- Görüşme sırasında yeni soru eklenip çıkarılabilir ayrıca soru sıralaması değiştirilebilir,
- Genel bir çerçevede derinlemesine detaylı veriler elde edilir,
- Elde edilen veriler belli oranda kategorize edilebilmektedir,
- Katılımcılardan elde edilen verilerin genel hatlarda çizilebildiği durumlarda tercih edilebilir (; Aziz, 2011; Creswell, 2021; Fontana & Grey, 1994; akt; Dömbekçi, 2022).

Nitel araştırmalarda yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken dikkat edilmesi gereken ilkeler vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir;

- Araştırma amacına uygun sorular olması,
- Kolay, net ve açık anlaşılabilen sorular olması,
- Sınırlandırmayan açık uçlu sorular olması,
- Katılımcıyı yönlendirmeyen sorulardan kaçınılması
- Soruların geliştirilebilir olması gerekmektedir
- Mantık çerçevesinde soruların düzenlenerek sıralanması (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda 9 soru yer almaktadır. Ayrıca konunun derinlemesine incelenmesi amacıyla 9 alt başlık sorularına yer verilmiştir. Görüşme soruları oluşturulmasında ilgili literatür taraması yapılmış, konuyla bağlantılı yapılan araştırmalar incelendikten sonra görüşme soruları belirlenmiştir. Sorular hakkında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Üç öğretmen üzerinde pilot uygulama yapılmış, verilerin amaca hizmet etme düzeyi araştırılmıştır. Yapılan pilot uygulamalar ve öneriler

sonrasında araştırma sorularına son şekli verilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler, 2023-2024 eğitim öğretim yılında elde edilmiştir. Görüşme etik kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar gönüllülük esasına göre randevu alınarak, onların en rahat edebileceği mekânda en uygun zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler 35-40 dakika arasında sürmüş ve her bir katılımcıyla bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Yazıya geçirilmek amacıyla görüşmelerde ses kaydı yapılmıştır ve görüşmeler Word programında yazıya geçirilmiştir. Görüşme sırasında katılımcıları yönlendirebilecek sorulardan kaçınılmış, sorular net, açık ve anlaşılır biçimde sorulmuştur. Katılımcıya süre sınırlandırılması yapılmamış ve cevabını bitirmeden yeni soruya geçilmemiştir. Ayrıca duruş, jest- mimik olarak katılımcının dikkatini dağıtacak faaliyetlerden kaçınılmıştır.

3.5.Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz tekniğine göre çözümlenmiştir. Betimsel analiz tekniğinde temel hedef, elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır;

- Betimsel analiz için çerçeve oluşturmak,
- Ulaşılan tematik çerçeveye bağlı olarak verilerin işlenmesi,
- Elde edilen bulguların tanımlanması,
- Bulguların yorumlanması (Yıldırım & Şimşek, 2008; akt; Şeker, 2020).

Betimsel analiz araştırmanın kavramsal boyutunun önceden açık bir biçimde belirlendiği çalışmalarda kullanılan, içerik analizine göre yüzeysel olan tekniktir. Betimsel analizde ulaşılan veriler önceden belirlenen kavramsal çerçevelere göre yorumlanır ve özetlenir. Betimsel analizde veriler araştırma sorularının sunduğu temalara göre düzenlenebilir ya da gözlem ve görüşme süreçlerinde kullanılan sorular dikkate alınarak da sağlanabilir. Betimsel analizde veriler önce net ve sistematik biçimde betimlenir daha sonra ulaşılan betimlemeler yorumlanır, açıklanır ve ilişkilendirilerek sonuçlara ulaşılır Ayrıca katılımcılardan elde edilen doğrudan alıntılara fazlaca yer verilen betimsel analizde temel amaç, ulaşılan verileri düzenli ve yorumlanmış biçimde okura sunmaktır (Sözbilir, 2009).

3.6.Geçerlik ve Güvenirlik

Geçmişte sosyal bilimlerde nitel araştırmalar özneliliğin yüksek olması ve geçerlik ile güvenilirliğin düşük olması bakımından eleştirilmekteydi (Arastaman vd., 2018). Günümüzde ise nitel araştırmaların geçerlilik ile güvenilirliğine ilişkin eleştiriler artık tartışma konusu değildir. Fakat nitel araştırmalara yönelik giderek artan ilginin bir sonucu olarak tartışmalar yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Yapılan araştırmalarda bilginin nasıl ve hangi süreçle elde edildiği sorgulamaları üzerinde en çok durulan konulardan olması bakımından geçerlik ve güvenilirlik kavramlarının önemini gündeme getirmektedir (Arslan, 2022). Geçerlik, ölçmeyi hedeflenen değişkenin ölçülebilmüş olma derecesidir. Araştırmada geçerliğin yüksek olması, ölçümü hedeflenen kavramın gözlenebilir nitelikteki değişkenler ile ifade edilebilmesine bağlıdır. Bu sebeple doğrudan ölçmelerin geçerliği, dolaylı ölçmelere göre daha yüksek olmaktadır (Ergin, 1995). Nicel araştırmalarda güvenilirlik, ölçüm aracının birden çok kullanılması durumunda aynı sonuçları üretmesidir. Ancak nitel araştırmalarda araştırmacı temel araştırma aracıdır. Bu sebeple elde edilen veriler asla tekrarlanabilir olamaz. Araştırma başka araştırmacılarca tekrar yapılsa da benzer şart ve koşullarda dahi aynı sonuçları elde edilemez. Buna sebep olarak araştırmacının hangi sonuca ulaştığı kişisel özellikleri ve tecrübeleridir (Yağar & Dökme, 2018).

Çalışmanın güven duyulabilirliğini inandırıcılık (credibility), güvenilebilirlik (dependability), aktarılabilirlik (transferability) ve onaylanabilirlik (confirmability) ölçütleri sağlamaktadır.

- İnandırıcılık, bulguların gerçeklikle ne derece uyumlu olduğunu ifade etmektedir.
- Güvenilebilirlik, aynı katılımcılarla aynı bağlamda aynı bulgulara ulaşılmasını ifade etmektedir.
- Aktarılabilirlik, bulguların diğer bağlamlara ne derece uyarlanabildiğiyle ilgilidir.
- Onaylanabilirlik ise bulgularının araştırmacının değil, katılımcıların düşünce ve tecrübelerinden kaynaklandığını ortaya koymaktır (Shenton, 2004; akt; Arastaman vd., 2018).

Öte yandan Guba ve Lincoln nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlikten daha çok inandırıcılık (trustworthiness) olması gerektiğine dikkat çekmiştir ve altın standart olarak literatürde yer alan bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler dört ana başlık altında toplanmıştır. Bu kriterler inanılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirliktir (Başkale, 2016).

Yukarıda yer alan açıklamalardan yola çıkarak bu çalışmada geçerlik ve güvenilirlik ölçütlerinin sağlanabilmesi için yeterli sayıda katılımcıyla görüşme yapılmasına ve örneklemin

büyükliğüne özen gösterilmiştir. Görüşme yerleri araştırma raporunda belirtilmiştir. Araştırma tarafsız olarak kişisel görüşlerden bağımsız bir şekilde sürdürülmüştür. Görüşme sonucu elde edilen verilerin gizliliğine önem verilmiş ve veriler özenle saklanmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu çalışmanın amacı eğitimcilerin bakış açılarından bir gerçeklik olarak akran zorbalığının nedenleri ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek bu sorunlara olası çözüm yolları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda araştırma boyunca dört adet araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Bu sorular sırası ile “Zorbalık kavramının tanımı nedir?”, “Akran zorbalığının nedenleri nelerdir?”, “Akran zorbalığının sonuçları nelerdir?” ve “Akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?” şeklindedir. Elde edilen veriler, araştırma soruları kapsamında değerlendirilmiştir. İhtiyaç olması durumunda görüşme ek sorularla desteklenmiştir.

Birinci araştırma sorusu “Zorbalık kavramının tanımı nedir?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular analiz edildiğinde araştırmaya katılan eğitimciler zorbalık kavramını; 1. Baskı, 2. Kaba güç kullanımı, 3. İstenmeyen olumsuz davranışlar, 4. Güç dengesizliği, 5. Manipüle etme, 6. Utandırma, 7. Dışlamak, 8. Alaycı yaklaşım ve 9. Rekabet şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2 Zorbalık Kavramının Tanımına İlişkin Algılar

Sıra	Kod	f	%	Örnek cümle
1	Baskı	9	23	“Zorbalık karşı tarafa baskı yapmaktır. İnsanları olumsuz kötü niyetlerle ya da üste çıkmak için daha güçlü görünmek için baskılamaktır.” K8
2	Kaba güç kullanımı	6	16	“Zorbalık denildiğinde genellikle okul ortamı ve öğrenciler arasında yaşanan çatışmalar ve birbirleri arasında gerçekleşen kaba güç kullanımı aklıma gelmekte” K14
3	İstenmeyen olumsuz davranışlar	5	12	“Çağımızda çok fazla yaşadığımız bu olumsuz durumun yani genel adı zorbalık olan bu istenmeyen olumsuz davranışlara maruz kalan kişilerde travmaya

			dönüşmemesi, kişinin benliğinde olumsuz iz kalmaması için en çabuk yöntemle son verilmesi gereken bir durumdur.” K15	
4	Güç dengesizliği	4	10	“Zorbalık bir güç dengesizliğidir diyebilirim. Benzer yaştaki çocukların veya okul arkadaşlarının buna dayanarak birbirine fiziksel ya da duygusal olarak uyguladığı şiddet içeren davranışlardır.” K12
5	Manipüle etmek	4	10	“Zorbalığı kişilerin birbirini manipüle etmesi şeklinde tanımlıyorum” K5
6	Utandırmak	3	8	“...fiziki özellik olarak, ekonomik olarak, tarz olarak, ders başarısı olarak da olabilir bir şekilde karşı tarafın zayıf bir yönünü bulup sürekli olarak zayıf ya da eksik gördüğü o noktadan kişiyi utandırmasıdır, arkadaşlarının arasında olduğunda bu durum mağdur öğrenciyi çok utandırıyor.” K2
7	Dışlamak	3	8	“...genelde bu durum bir gruplaşma sonucu oluyor, bir kişiyi dışlıyor gruba almıyorlar mağdur öğrenci bu durumdan çok etkileniyor üzüyor ve bizden yardım istiyor buna çok fazla tanık oluyoruz.” K4
8	Alaycı yaklaşım	3	8	“Kavram olarak zorbalık denilince aklıma gelen en sık tanık olduğum durum olarak özellikle sınıf ortamında söz alan öğrencinin dikkatini dağıtmak, utandırmak için diğer öğrencileri güldürmek için alaycı sözler

				söylemek öğrencilerin sıkça yaptığı bir zorbalıktır” K7
9	Rekabet	2	5	“Zorbalık bazen de rekabet olarak karşımıza çıkıyor özellikle akademik kaygısı yüksek olan çocuklarda çok görüyoruz bunu. Rekabet duygusu yüksek oluyor bu öğrencilerde ve zorbalığa dönüşüyor. Deneme sınavlarına rumuz yazmak rekabetin bir zorbalık olarak karşımıza çıktığının en güzel şahidi diyebilirim. Çünkü yarış içindeler...” K12
	Toplam	39	100	

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcılar zorbalık kavramının tanımını %23 oranında baskı, %16 oranında kaba güç kullanımı, %12 oranında istenmeyen olumsuz davranış, %10 oranında güç dengesizliği, %10 oranında manipüle etmek, %8 oranında utandırmak, %8 oranında dışlamak, %8 oranında alaycı yaklaşım ve %5 oranında rekabet şeklinde ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki bulguları desteklemek amacı ile aşağıda katılımcıların bazı yanıtlarına yer verilmiştir.

Örneğin K11 zorbalık kavramının tanımına ilişkin fikirlerini şu sözler ile ifade etmiştir;

Bana göre zorbalık üstün olduğunu düşünen kimsenin başkalarını korkutmak ve baskı kurmak için yaptığı psikolojik şiddet, rahatsız edici tavırlardır. Baskılama, empoze etme çabasıdır. Akran zorbalığı ise genellikle okul ortamı ve öğrenciler arasındaki çatışmalardır. Üstünlük kurma, maruz bırakmadır. Ben okul ortamında genel olarak fiziksel özellikler üzerinden yapılan zorbalıklara ve sözlü zorbalığa tanık oldum.

K16 ise zorbalık kavramını en genel anlamda kendi görüşlerine göre şu cümlelerle tanımlamıştır;

Zorbalık genelde bir güç eşitsizliğinin bulunduğu yani daha güçlü birisinin daha zayıf birisine daha büyük, nüfuslu birisinin kendine nazaran daha küçük, silik birisini sürekli olarak incitmesi ona psikolojik, fiziksel ya da sosyal baskı ve şiddet uygulaması şeklinde tarif edebilirim. Yani yaşadığımız zorbalık olaylarında normal bir şiddetten, kavgadan farklı olarak da bir sürekliliğin olmasını, bir güç eşitsizliğinin olmasını vurgularım. Zorbalık denildiğinde, zorbalık kavramından genel olarak algıladıklarım bunlar.

Katılımcılardan K6 ise zorbalık kavramının tanımına ilişkin görüşlerini şu cümlelerle

ifade etmiştir;

Günümüzde zorbalık olaylarına oldukça fazla karşılaşıyoruz. Genellikle güç dengesizliğin hâkim olduğunu görüyoruz. Bu güç dengesizliğiyle beraber zorbalık fiziksel, duygusal, sosyal, cinsel gibi kendi arasında farklı farklı yönlerde olabiliyor. Okullarda özellikle duygusal anlamdaki akran zorbalığına çocuklar çok fazla maruz kalabiliyor. Alay etme, dışlama gibi olaylarında oldukça fazla görüldüğüne tanık oluyoruz. Günümüzde zorbalığın çeşitli etkenlerle çoğaldığına ve daha kolay denetimsiz yayılabildiğine şahit oluyoruz. Bu durumda öğrencilerde olumsuz bazı psikolojik tepkilerin oluştuğunu görüyoruz. Zorbalık için çözüm noktasında iş birliğine ihtiyaç duyduğumuz, geniş bir alan ve ciddi bir konu olduğunu söyleyebilirim.

Yukarıdaki söylemlerde de görüldüğü üzere katılımcılar zorbalık kavramı yerine en çok baskı kavramını kullandıkları görülmüş, bunu kaba güç kullanımı ile istenmeyen olumsuz davranış kavramlarının takip ettiği görülmüştür. Katılımcılar zorbalık kavramı yerine en az rekabet kavramını kullandıkları görülmüştür.

Araştırmanın ikinci sorusu “Akran zorbalığının nedenleri nelerdir? şeklindedir. Bu soruya ait elde edilen veriler incelendiğinde katılımcılar; 1. Yanlış anne-baba tutumu, 2. Sosyal medya ve televizyon kullanımı, 3. Arkadaş etkisi, 4. Öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri, 5. Yanlış öğretmen tutumu, 6. Ekonomik nedenler ve 7. Okul yönetiminin yaklaşımı şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3 Akran Zorbalığının Nedenleri Nelerdir

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Yanlış anne-baba tutumu	12	33	“Zorbalık yapan öğrenciler çoğunlukla aile bağlarının kopuk olduğu, anneye babanın ayrı olduğu veya aile içi şiddetin görüldüğü bir aile yapısından geliyorlar. Bu durum tabii ki çocukların şiddete yönelmelerine, güçlünün güçsüzü ezebileceği düşüncesine sebep oluyor. Bunun yanı sıra sağlıklı görünen ailelerde dahi babanın anneye, abinin, kardeşe uyguladığı psikolojik baskı çocuklara model olmakta ve gördüklerini arkadaşları üzerinde uygulamaktadırlar.” ¹²

2	Sosyal medya ve televizyon kullanımı	10	27	“Öğrencilerin sosyal medyadan birbirleriyle yazıştıkları şeyler basit görünen olaylar büyüüp birbirlerine darp girişiminde bulunabilecek düzeye çıkabiliyor” K13
3	Arkadaş etkisi	6	17	“Bu noktada seyirciler bizim için çok önemli. Örneğin bir zorbalık yapılıyorsa birisi hakkında kötü bir espri yapılıyorsa ve buna gülünüyorsa zorbanın ekmeğine yağ sürüyorsun. Zorba bu durumdan cesaret alıyor amacı da o zaten dikkat çekmek, insanları güldürmek. Ama ‘yaptığın hiç komik değil’ deyip zorbaya ilgi gösterilmezse bu zorbaca davranışlarla diğer insanları etkileyemeyen zorba yavaş yavaş bu davranışından vazgeçecektir diye düşünüyorum” K5
4	Öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri	3	8	“Zorbalığa uğrayan açısından olaya baktığımızda öğrencinin herhangi bir engel durumu ya da herhangi bir fiziksel bir farklı görünüşü varsa kilolu olmak, kepçe kulak olmak gibi durumlar bazen çocukların acımasızca dalga geçilmesine sebep olabiliyor. Bunu özellikle sürekli o çocuğu üzme için kullanan zorbalar olabiliyor, yaşadığı her çatışmada her problemde o çocuğu bu fiziksel farklılığı ile itham edip utandırıp ağlatan zorbaca davranan öğrencilerle karşılaşabiliyoruz” K7

5	Yanlış öğretmen tutumu	2	5	“Öğretmenler olarak zorbalığı tanımalıyız tanımadığımız bilmediğimiz konu hakkında yapacağımız bilgilendirme, bilinçlendirme ya da zorbalık konusunda edeceğimiz mücadele uygun olmayacaktır. Bilgi sahibi olmayan öğretmen sınıfında zorbalık olduğunu anlayamayacak ve müdahale edemeyecek haliyle. Öğrencinin psikolojik durumunu iyi analiz edebilmeli bir öğretmen. Zaten öğrencisini tanıyan öğretmen bir terslik olduğunu anlayacaktır. Küçük de olsalar aslında zorbalık konusunda yardım istiyor öğrencilerimiz öğretmen bu konuda nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilmiyorsa zorbalığı bitirmekte yetersiz kalır.” K3
6	Ekonomik nedenler	2	5	“..ekonomik şartların farklı olması kıskançlığa neden olabiliyor. Hatta nefrete kadar, malına zarar verme noktasına kadar ciddi boyutlara ulaşan bir etmene dönüşebiliyor”K4
7	Okul yönetiminin yaklaşımı	2	5	“Zorbalıkla mücadele iyi yönetilmesi gereken bir süreç. Okul yönetimi olarak eğer iş birliği noktasında yetersiz kalınırsa ya da okulda koordinasyonu sağlayamazsa ve kendisi demokratik olmayan tutumlara girerse okulun genel düzeni haliyle bozulur süreç sağlıklı ilerlemez” K6

Tablo 3'te görüldüğü gibi katılımcılar akran zorbalığının nedenlerini %33 oranında yanlış anne-baba tutumu, %27 oranında sosyal medya ve televizyon kullanımı, %17 oranında arkadaş etkisi, %8 oranında öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri, %5 oranında yanlış öğretmen tutumu, %5 oranında ekonomik nedenler ve %5 oranında okul yönetiminin yaklaşımı şeklinde ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan K8 ise akran zorbalığının nedenleri olarak yanlış anne baba tutumları noktasındaki fikirlerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

Çocuk ailesine zorbalığa uğradığını söyleyebilir anne baba bunu 'aman çocuktur kavga eder, çocuklar arasında olur' deyip geçiştirmemeli bu yanlış bir tutum aileler eğer çocuğu sistematik bir şekilde zorbalığa uğruyorsa buna bir şekilde müdahale etmeli, anne baba bu durumdan okulu ve öğrencinin öğretmenlerini haberdar etmeli çocuğa yanında olduğunu hissettirmeli destek olmalı yani. Zaten evde şiddete uğrayan bir çocuk arkadaşları tarafından daha fazla zorbalığa maruz kalabilir diye düşünüyorum ya da zorbalığa maruz kaldığı zaman ben bunu hak edecek bir şey yapmadım ben bu tavrı hak etmiyorum tavrını güçlü bir şekilde gösteremez diye düşünüyorum çünkü zaten evde de sık sık dayak yediği için bir şekilde bu zorbalığı hak ettim diye düşünebilir, kendini değersiz hissedip ben değersiz bir insanım başıma gelenler benim suçum diye yanlış düşüncelere çocuk kapılabilir.

Örneğin K9 akran zorbalığının nedenleri olarak sosyal medya ve televizyon kullanımı hakkındaki fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir;

Sosyal medya artık vazgeçilmez bir şey ve her kesimin ulaşabileceği, herkesin elinde olan bir şey ve gerçekten zorbalık kavramının ortaya çıkmasında çok etkili. Çünkü telefonla aile denetiminden uzak şekilde ki denetleyenlerde vardır fakat sürekli her türlü videolar, görseller görüyorlar ve bundan otomatik olarak etkileniyorlar ve bunları çevresinde uyguluyorlar. Sosyal medyada, televizyonda bunu görüyor normal bir davranış olarak algılıyor ve zorbalık yaptığının farkında bile varmıyorlar. Sosyal medyadaki bu denetimsizlik akran zorbalığının en önemli sebeplerinden biri.

Katılımcılardan K15 akran zorbalığının nedenleri olarak öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri ile ilgili fikirlerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

Zorbalığa uğrayan ve zorba açısından bakacak olursak. Örneğin kendi çalıştığım okulda bir öğrencimiz vardı fiziksel olarak daha uzun boylu, daha yakışıklı, ağzı daha iyi laf yapan, zihinsel olarak da sınıfındakilerin seviyesinden yukarıda olan daha başarılı olan bu öğrencimizin sık sık zorbalık yaptığını görürdük. Bu zorbalık genel olarak oyun gruplarında lider olup diğer arkadaşlarını dışlama istediğini oyuna alıp istediğini almama hata yapanı oyundan atma bağırma azarlama olarak karşımıza çıkardı. Bu gibi bir çocuğun fiziksel olarak güçlü olması güreşçi ya da savunma sporu yapıyor olması bazı döğüş tekniklerini iyi bilmesi mesela gibi durumlar özellikle evde de rol model olacak bir baba, amca, abi gibi bir figür varsa çocuk okulda da bu davranışları göstererek yansıtabiliyor.

Yukarıdaki söylemlerde de görüldüğü üzere katılımcıların akran zorbalığının nedenleri olarak en fazla yanlış anne-baba tutumunun etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Ardından en fazla sosyal medya ve televizyon kullanımı ve arkadaş etkisinin etkili olduğunu belirttikleri görülmektedir. Katılımcılar akran zorbalığının nedenleri olarak en az okul

yönetiminin yaklaşımının etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu “Akran zorbalığının sonuçları nelerdir?” şeklindedir. Bu soruya ait elde edilen veriler çözümlendiğinde katılımcılar; 1. Psikolojik sonuçlar, 2. Sosyolojik sonuçlar, 3. Okul başarısı, 4. Okul sevgisi ve 5. Ekonomik sonuçlar şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılara ait görüşler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. Akran Zorbalığının Sonuçları

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Psikolojik sonuçlar	16	40	“Zorbalığa uğrayan öğrencilerde en fazla gördüğümüz durum içe kapanma, isteksizlik ve sessizlik oluyor. Zorbalığın çeşidine göre de sonuçlar değişebiliyor. Panik halinde oluyor öğrenci ya da uzaklara dalıp gidiyor. Evde iştahı kesiliyor, ağlıyor, uyuyor, okula gelmek istemiyor...Zorbalık yapan ise öz güveni yüksektir. Sosyal olarak aktif olur. Abartılı tepkilere de şahit olabiliriz. Hiperaktif, denetimi ve takibi zor, kabına sığmayan bir duruşu olur.” K14
2	Sosyolojik sonuçlar	12	30	“O öğrenci içine kapanır, sosyal yönden geri çekilir, en arka sırada oturur, oturduğu yerden kalkmaz pek, etkinliklere katılmaz, zorbalık sonucu utanç hissedebilir, korku da hissedebilir ve insanlardan uzaklaşır bu da onu sosyal yönden etkiler.” K5
3	Okul başarısı	5	12	“Zorbalığa uğrayan çocuk eğer bu duruma takılırsa benlik saygısı düşer, kendini yetersiz hissettiği için okul başarısı da düşer, sessizleşir, dersleri dinlemez.” K6

4	Okul sevgisi	5	12	“Zorbalık sonucu okulu sevmeyen, okula gelmek istemeyen çocuklarımız olabilir. Eğer zorbalık sınıftan geliyorsa sınıfını da sevmez ona destek olmayan arkadaşlarına karşı da sevgisizlik oluşur. Okul onun için eziyet yerine dönüşür, bu ilerideki akademik yaşantısı için olumsuz bir durum yani bu durum el atılması gereken önemli bir konu” K3
5	Ekonomik sonuçlar	2	5	“Yapmak istemediği gereksiz harcamalar yaptıkları oluyor ya da imkânı yoksa hırsızlığa neden oluyor. Hırsızlık olayını fikir çalma yapmadığı işi yapmış gibi gösterme gibi de düşünüyorum ben, kişiye zorbalık yapıyor kişi işini, zamanını boşa harcamış oluyor bu ekonomik bir kayıptır” K1
toplam		40	100	

Tablo 4’te görüldüğü gibi katılımcıların akran zorbalığının sonuçlarına ilişkin algıları, %40 oranında psikolojik sonuçlar, %30 oranında sosyolojik sonuçlar, %12 oranında okul başarısı, %12 oranında okul sevgisi ve %5 oranında ekonomik sonuçlar şeklinde sıralanmıştır.

Örneğin katılımcılardan K13 akran zorbalığının psikolojik sonuçları hakkındaki düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

Zorbalığa uğramış çocuk ağzını bile açmaz en arka sırada oturur, teneffüse dahi çıkmak istemez, başkalarıyla konuşmak istemez. Zorbalık yapanlar mağdur olan o çocukla alaycı yaklaşımda bulunabilir, hatta çocuk derste parmak kaldırmaya dahi korkuyor. ‘Ya yanlış cevaplarsam alay ederlerse’ ya da ‘neden hep sen parmak kaldırıyorsun’ tepkisiyle karşılaşmamak için. Bu durumları bu çocuklar yaşıyor ve ortada kalıyorlar içlerine atıyorlar daha çok durgun oluyorlar, kenarda bir bankta yalnız başına oturmuş kalmış oluyorlar, çok fazla arkadaş çevresi de olmuyor, sosyal yönden zayıf oluyorlar bu çocuklar. Diğerlerine de bu fırsat verilirse diğer çocuklar zorba davranışları yaptıklarında bu tek kişide olabilir grup da olabilir, önüne geçilmediğinde davranışın şiddeti de artıyor ve çoğalıyor farklı farklı kişilere de uygulanmaya başlanıyor.

Bu görüşlere ek olarak katılımcılardan K7 ise akran zorbalığının sosyolojik sonuçları hakkındaki görüşlerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

Akran zorbalığı sonuç olarak gelecek toplumda nefret ve birbirine üstünlük kurmak

isteyen bir sistemin başlangıcını oluşturuyor. Çocukluk döneminde okulda ya da dışarıda akran zorbalığına uğrayan kişi kendini hep aciz görüp başkalarına köle olmaya kendini adanmış oluyor ya bunu seçiyor ya da karşı tepki vermeyi seçiyor ancak karşı tepki verdiğinde daha büyük bir zorbalıkla karşılaşılıyor ve sönüyor zorbalığa direnmemeye başlıyor ve bir nevi köleleşiyor kendiyle ilgili kötü düşünceleri artırıyor, kendinden nefret eden ya da kendini toplumda bir yere koyamayan bir birey haline geliyor bu açıdan zaten sıkıntılı bir kısım var. Zorbalığı yapan kısım ise karşıdaki isteklerini yaptırdığında küçük zorbalıklarla başladığı bu süreçte daha büyük zorbalıklara yani haraçtan tutunda fiziksel sözel zorbalığın ilerleyen kısmı olarak düşünebileceğimiz şantaja kadar, çete kurmalara doğru evriliyor. Artan zorbalık önlenmezse toplumsal çöküşe dahi neden olabilir maalesef bizi bunlar bekliyor da olabilir.

Katılımcılardan K16 ise akran zorbalığının sonuçları olarak okul başarısına ve okul sevgisine etkileri hakkındaki fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir;

Zorbalığa uğrayan çocuk okulda uğradıysa okula gelmek istemeyebilir. Okulda evde okulu kırmak için bahaneler üretebilir. Bununla beraber okula karşı isteksizlik, okula karşı sevgisizlik oluşabilir. Okul fobisi oluşabilir durduk yere okula gitmek istememe gibi durumlar olabilir ama çocuk bunu ailesine farklı türlü aksettirebilir. Çeşitli bahaneler üreterek okulu asmak isteyebilir. Böyle bir durumda acaba arka planda bir akran zorbalığı var mı diye düşünmemiz lazım. Tabi ki doğal olarak okula karşı isteksizlik, okula sevgisizlik doğurabilir. Bu nedenle zorbalığın acilen üstüne gidilmeli, acilen müdahale edilmeli çocuğa destek olduğumuzu, çocuğun yanında olduğumuzu hissettirmeliyiz okul aidiyetini tekrar sağlamalıyız diye düşünüyorum. Çocuk hakikaten kendine ilgiyle yardım edildiğini hissederse okulda kendini daha güvende hissedecektir.

Yukarıdaki söylemlerden de görüldüğü üzere katılımcıların akran zorbalığının sonuçları olarak en fazla psikolojik sonuçlara değindikleri görülmektedir. Ardından en fazla sosyolojik sonuçlar ve okul başarısı sonuçlarına değindikleri görülmektedir. Katılımcılar akran zorbalığının sonuçları olarak en az ekonomik sonuçları ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın 4. ve son sorusu “Akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır?” şeklindedir. Bu soruya ait veriler çözümlendiğinde katılımcılar; 1. Aile, 2. Okul rehberlik servisi, 3. Sosyal medya ve televizyon, 4. Öğretmen, 5. Okul yönetimi ve 6. Millî Eğitim Bakanlığı ve Millî Eğitim Müdürlüğü şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılara ait görüşler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5. Akran Zorbalığının Üstesinden Gelinmesi İçin Neler Yapılmalıdır

Sıra	Kod	f	%	Örnek Cümle
1	Aile	16	41	“Zorbalığın çok farklı amaçları var bunlardan en önemlisi yani benim fikrim zorbalığın en önemli amacı diğerlerinin ilgisini çekmek istemesi bu ilgi çekmek neyden

				kaynaklanıyor ailede yeterince ilgi görmüyor mu çocuğun kendini ön plana çıkaracak başka bir becerisi olumlu bir yanı yok mu bu araştırılmalı. Anne baba bu noktada çocuğa ilgi göstermeli, olumlu yönlerini keşfetmesinin sağlamalı ya da geliştirmeli pekiştirmeli çocuğun kendini farklı şekilde ifade etmesi noktasında okul ve öğretmenlerinde desteğini alarak çocuğa yardımcı olunmalı” K7
2	Okul rehberlik servisi	10	25	“Sınıf öğretmeni, okul idaresi ve veli ile olayı çok uzatmadan gereken ne ise anında çözmek, paydaşları iş birliğine teşvik etmek okul rehberlik öğretmenin en önemli görevidir. Hatta ben rehberlik servisini okul yönetiminin içinde görüyorum” K10
3	Sosyal medya ve televizyon	5	13	“Görüp izlettiklerimize dikkat etmeliyiz. Bu çok önemli çünkü, tabiatımız gereği görüp yapma, öğrenme bizim bilinç düzeyimizde olan bir şey. Bu sebeple izlediklerimizle çok çabuk özdeşim kurabiliyoruz ve her izlediğimizi normal görüp kabul edip uygulayabiliyoruz” K1
4	Öğretmen	3	8	“Çocuklarımıza bireysel farklılıklara saygı duymak yaşadığı olaylarda duygularını paylaşabilmek, ifade edebilmek, yardım arayabilmek noktasında öğrencileri öğretmenler olarak desteklememiz gerektiğini düşünüyorum ki buna yönelik çalışmalarımız da var” K12

5	Okul yönetimi	3	8	“Okul yönetiminde demokratik bir felsefe edinilmeli. Zorbalığa karşı pasif ve sessiz kalınmamalı. Okulda zorbalığın ya da şiddetin hiçbir şeklinin yeri olmayacağı net şekilde vizyon edinilmeli. Okulda kurallara düzene uyum sağlanmalı, bu sistem düzenli şekilde işlenmeli” K6
6	Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü	2	5	“Bakanlık akran zorbalığı üzerine hem geçen yıl hem bu yıl mesleki eğitimlerle hizmet içi eğitimlerle özellikle konu üzerinde çok duruyor. Bu demektir ki ülkede bu durum ciddi boyuta ulaşmıştır ki bakanlıkta bunun farkına varmış ve çözüm noktasında üzerinde duruyor çalışmalar, eğitimler yapıyor ve bu çalışmalara yenileri eklenerek devam edilmelidir.” K13
Toplam		39	100	

Tablo 5’e bakıldığında katılımcılar akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır sorusuna %41 oranında aile, %25 oranında okul rehberlik servisi %13 sosyal medya ve televizyon, %8 oranında öğretmen, %8 oranında okul yönetimi ve %5 oranında Millî Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü şeklinde ifade etmişlerdir.

Çalışmada katılımcılardan K9 ise akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için okul yönetiminin yapması gerekenler hakkındaki fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir;

Okullar normlarla kurallarla yürütülen kurumlardır. Hepimizin yaptığı işler belirli kurallar çerçevesi içindedir onun dışına çıkamıyoruz. Tabi insanız insanı durumlarda bazen devreye giriyor. Yani okul yönetimleri kuralları normları uyguladığı zaman birazda insani durum devreye girdiğinde zaten sorun çıkmıyor. Ancak o kuralların uygulandığının öğrenci ve öğretmen nezdinde gerçekleştiğini kavramak lazım. Yoksa başı boş, herkesin kendine göre hareket ettiği ve hiçbir kuralın olmadığı bir yerde, kurumda zorbalık kaçınılmaz olur.

Katılımcılardan K16 ise akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için rehberlik servisinin yapması gerekenler hakkındaki fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir;

Rehberlik servisi olarak bence en önemli görevimiz zorbalığın ne olduğunu çocuklara anlatmak bu hem zorbalığa maruz kalabilecek çocukları zorbalığa karşı korumak anlamında hem de zorbaca davranış gösteren çocukların bu davranışlarından vazgeçmeleri anlamında faydalı olabilir hangi davranışların zorbalık olduğunu zorbalıkla karşılaştıklarında kimlerden yardım alabileceğini çocuklara iyi bir şekilde anlatmamız gerekiyor ve zorbalığın türlerini anlatmamız gerekiyor özellikle siber zorbalık çocuklar başlarına geldiği zaman bunun karşı konulması gereken bir durum olduğunu iyice bilmeli gerektiği yerlerden yardım alabilmeli bazen çocuklar zorbalığa uğradığı zaman bana kimse yardım edemez ya da birisine söylersem zorba bana daha kötü davranabilir gibi yanlış düşüncelerle bu durumu saklama eğiliminde olabiliyor utanabiliyor, anne babasından çekinebiliyor, zorbalığa uğradığı için eleştirileceğinden aşağılanacağından korkabiliyor.... Ki çocukları belli bir davranış gösterdiğinde acaba çocuğumuz bir zorbalığa mu uğruyor bunu bir takip edelim eğer uğruyorsa ne yapabiliriz gibi çözüme yönelik davranışlar gösterebilir diye velilere bilgilendirmeler yapıyoruz aynı bilgilendirmeyi öğretmenlerimize de yapıyoruz bu konuda öğretmenlerimizi de bilgilendiriyoruz.

Katılımcılardan K15 zorbalığın üstesinden gelinmesi için öğretmenlerin neler yapması gerektiği hakkındaki düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

Zorbalığın birçok çeşitleri var, zorbalığa neden olan birçok şey var ve zorbalığında birçok sonucu var bu günümüz toplumunda engel olunması gereken ve üzerinde durulması gereken önemli bir konu. Bu noktada okul olarak öğretmenler olarak zorbalıklarla ilgili yaptığımız çalışmalar var. Çocuklarımızın zorbaca davranışların farkına varmasını ve bu duruma engel olması noktasında bilgilendiriyoruz örneğin okulda yaptığımız bir drama çalışmasında bir oyun vardı ..Bu gibi etkinliklerin öğrencilerin aklında daha kalıcı iz bıraktığını düşünüyorum. Vermek istediğimiz mesajın daha verimli şekilde öğrencilere ulaştığını düşünüyorum. Bu gibi etkinliklerin uygulamaların daha fazla yapılması gerektiğini ve hem öğrenci hem veli hem de öğretmenlerimiz için faydalı olduğunu düşünüyorum.

Yukarıdaki söylemlerden de görüldüğü üzere katılımcıların akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için en fazla aile unsurunu ifade ettikleri görülmektedir. Bunu okul rehberlik servisi, sosyal medya ve televizyon unsurlarının takip ettiği görülmektedir. Katılımcılar akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için en az Millî Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü unsurlarını ifade ettikleri görülmüştür.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı eğitimcilerin bakış açılarından bir gerçeklik olarak akran zorbalığının nedenleri ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek bu sorunlara olası çözüm yolları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular literatürdeki ilgili konuyu araştıran çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Bu bölümünün daha anlaşılabilir hale gelmesi amacıyla tartışma bölümü; “Zorbalık kavramının tanımı”, “Akran zorbalığının nedenleri”, “Akran zorbalığının sonuçları” ve “Akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için yapılması gerekenler” olmak üzere 4 alt başlık halinde ele alınmıştır.

5.1. Zorbalık Kavramının Tanımı

İlgili çalışmada araştırmacı katılımcıların zorbalık kavramını sırasıyla baskı, kaba güç kullanımı, istenmeyen olumsuz davranışlar, güç dengesizliği, manipüle etme, utandırma, dışlamak, alaycı yaklaşım ve rekabet şeklinde sıraladıkları bulgusuna ulaşmıştır. İlgili literatür incelendiğinde, elde edilen bu bulgularla daha önce yapılan çalışmaların sonuçları arasında benzerlikler olduğu görülmektedir. Örneğin Olweus, (1999)’da gerçekleştirdiği çalışmada benzer tanımlar yer almaktadır. Zorbalık güç dengesizliğinden doğar ve zorbalığı saldırganca bir davranış olarak nitelendirilir. Zorbalık kötü niyetlidir, karşı tarafa zarar verme ve sıkıntı çıkarmaya yönelik yapılan davranışlardır. Süreklilik gösterir zaman içinde tekrarlanır. Zorbalık çocuk istismarı ve aile içi şiddet gibi diğer istismar türleri ile birçok yönden benzer özellikler gösterir. Zorbalık fiziksel olarak, sözel olarak, diğer doğrudan veya yan yöntemlerin kullanılması ile gerçekleşebilir. Zorba davranışlar cinsiyet olarak erkekler tarafından daha çok uygulanmakta ve erkekler daha çok erkekler tarafından hedef olarak seçilirken, kızlar ise hem kızlar hem de erkekler tarafından hedef olarak seçilmektedirler. Zorbalığa uğrama durumu yaş ile azaldığı gözlenirken, zorba davranışlarda bulunma durumu yaş ile belirgin şekilde değişmediği gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalar zorbalık yapma ya da zorbalığa uğrama ile bireysel ve çevresel birçok faktör arasında bağlantı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca araştırmada kişinin sürekli zorba davranışlar göstermesi, o kişide davranış bozukluğu olduğu şeklinde nitelendirilmektedir. Zorbalığa uğrayan çocuklar bu konu ile ilgili farklı mücadele yolları izlemekte önemli bir kısmı bu durumdan erişkinleri haberdar etmektedir şeklinde tanım ve bulgular yer almaktadır (akt; Alper, 2008),

Yapılan bir diğer çalışmada zorbalık birçok yönden kendiyle benzer olan saldırganlık ve şiddet kavramları ile beraber tanımlanmış ve aralarındaki farklar belirtilmiştir. Bu çalışmaya

göre saldırganlık, saldırgan olan davranışların açığa vurma eğilimi, kişinin engellenme, öfke, adaletsizlik ve kendine yapılan tehdide yönelik hissettiği duygu; şiddet ise, baskı ve güç kullanarak insanların fiziksel, duygusal ve sosyal yönden zarar görmesine sebep olan kişisel ya da toplu davranışların tümüdür (MEB, 2006). Zorbalığın saldırganlık ve şiddetten farkı ise zorbalık olayında bir güç dengesizliğinin olmasıdır. Zorbalık her düzeyde öğrenim gören öğrenciler arasında gerçekleşebilmektedir. Zorbalık davranışında bulunma eğilimi kişilerin içinde bulundukları gelişim dönemindeki bazı özellikler açısından önemli olmaktadır. Özellikle erken adolesan dönemi olarak adlandırılan ve kişinin aile otoritesini reddettiği, zamanın çoğunluğunu arkadaşlarıyla geçirdiği duygularını, korkularını, problemlerini ve endişelerini akran grupları ile paylaştığı, akran grubu içinde sosyal statünün ve gruba kabulün çok önemli olduğu bir dönemde daha fazla zorbalık olayının görüldüğü belirtilmektedir (Ashley & Foshee, 2005).

Mağdurlar, kendi özelliklerine ve zorbanın özelliklerine göre gün aşırı veya haftada birkaç gün gibi değişen aralıklarla zorbaca davranışlara maruz kaldıkları görülmektedir (Pearce, 2002).

Zorba ile mağdur arasındaki güç dengesizliği fiziksel ya da psikolojik olabilmektedir. Örneğin; zorba mağdur olana kıyasla daha uzun ve güçlü olabilmekte ya da zorbanın statüsü mağdura kıyasla daha yüksek olabilmektedir veya zorba mağdurun statüsüne zarar verebilecek durumda olabilmektedir. Bu gibi durumlar zorba ve mağdur arasında güç dengesizliğini oluşturan unsurlardandır (Harris, 2009; Swearer vd., 2009; akt; Uysal ve Dinçer, 2012).

5.2.Akran Zorbalığının Nedenleri

Yapılan çalışmada katılımcıların akran zorbalığının nedenlerini sırasıyla yanlış anne-baba tutumu, sosyal medya ve televizyon kullanımı, arkadaş etkisi, öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri, yanlış öğretmen tutumu, ekonomik nedenler ve okul yönetiminin yaklaşımı şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bağlamda araştırma sonucunda elde edilen bulguları, literatürdeki çalışmalar destekler niteliktedir. Örneğin; Jarrett, (2001) yapılan çalışmada yanlış öğretmen tutumu bulgusuna benzer bulgular yer almaktadır. Araştırmaya göre birçok öğrenci günlerini okuldaki zorbalardan korkarak sürdürürler bu öğrenciler için okul çok da güvenli bir alan olarak görülmez. Bu öğrenciler tuvalet, kantin veya okulun bahçesine gitmekten çekinir ve korkarlar çünkü zorbalar tarafından orada daha önce rahatsız edilmişlerdir. Araştırmada öğretmenlerin bu durumu genellikle ya fark edemedikleri ya da müdahalede bulunmadıkları vurgulanmıştır (akt; Kartal & Bilgin, 2013).

Yapılan bir başka araştırmada kalabalık sınıflar ve bu sınıflardaki akranlar arasındaki sosyal kıyaslamalar, rekabet ortamı, öğretmenlerin akran zorbalığına karşı tutumları, sık sık değişen öğretmenler, okulda yaşanan zorbalık davranışlarının ve şiddetin nedeni olarak gösterilebileceği gibi bu çalışmayı destekler nitelikte sonuçlara ulaşılmıştır (Ekşisu, 2009).

Ayrıca başka bir çalışmada okullarda zorbalık davranışlarının görülmesinde kişilerin kendi karakter özelliklerinden ötürü zorbalık olayının gerçekleştiğine dair bu çalışma ile benzer noktaya değinilmiştir. Araştırmada anti-sosyal kişilik yapısı, kişinin zekâsı, dikkatsizliği, öğrenme güçlüğü yaşaması, hiperaktivite sorununun olması, bedensel olarak akranlarına nazaran daha gelişmiş olmasının zorbalıkta rol oynayacağına değinilmiştir (Kızmaz, 2006; Mohseny vd., 2019; akt; Çelenk & Yıldızlar 2019).

Akran zorbalığının nedeni olarak öğrencinin yetiştiği ailede şiddet ve saldırganlık davranışlarının olması, anne babanın cezalandırıcı tutumları olabileceğine değinilen başka bir araştırmada ailesiyle iyi ve sıcak ilişkisi olmayan ilgisiz yetişmiş çocukların zorbalık davranışları gösterebileceğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca zorbalık eylemlerinin aile tarafından desteklenmesi, olumsuz rol modeller, sigara, alkol ve madde bağımlılığı, hırsızlık, tehlikeli aletler taşınması, adli olaylara bulaşma zorbalığa neden olduğuna denilmiştir (Dake vd., 2003; Mohseny vd., 2019; Pişkin, 2002; akt; Çelenk & Yıldızlar 2019).

5.3.Akran zorbalığının sonuçları

Yapılan çalışmada katılımcıların akran zorbalığının sonuçlarını sırasıyla psikolojik sonuçlar, sosyolojik sonuçlar, okul başarısı, okul sevgisi ve ekonomik sonuçlar şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bağlamda araştırma sonucunda elde edilen bulguları, literatürdeki çalışmalar destekler niteliktedir. Örneğin; yapılan bir araştırmada akran zorbalığının uzun süreli etkilerinin küresel bir sorun olduğundan bahsetmiştir. Akran zorbalığı eylemlerine maruz kalan öğrencilerde psikolojik problemler olduğu görülmektedir bunlar depresyon, stres, uyum problemleri gibi kendini gösterebilmektedir (Arseneault vd., 2010).

Ayrıca akran zorbalığı eylemlerine maruz kalan öğrencilerde okulu bırakmak gibi problemlerin de olduğu okul ile ilgili sıkıntıların yaşandığı görülmektedir (Ruíz-Ramírez vd., 2018). Akran zorbalığı ile ilgili yapılan başka bir araştırmada bu çalışma ile benzer bulgulara değinilmiştir, söz konusu araştırmada Hamurcu (2020); akran zorbalığının sonuçlarının kısa vadede derslere devamsızlık, okuldan uzaklaşmak ve beraberinde akademik başarısızlığa neden olduğuna, uzun vadede ise depresyon, kaygı, stres ve intihar gibi psikolojik sorunlara ve bazı fizyolojik sorunların kaynağı olduğuna değinmiştir.

Bir başka araştırmada okulöncesinde yaşanan zorbalık olaylarının, bu araştırma ile benzer istenmeyen sonuçlarına değinilmiştir. Araştırmaya göre zorbalık eylemlerine maruz kalan küçük çocuklarda kendine zarar verici hareketler, depresyon, düşük öz saygı gibi durumların gözlemlendiği belirtilmiştir. Akran zorbalığına uğrayan çocukta dışlanma, izole olma, zayıf sosyal beceriler, yetersizlik hissi, saldırganlık gibi davranışların arttığı (Graham, Bellmore ve Mize, 2006) bunların yanı sıra akran zorbalığı öğrencilerin sosyal becerilerini olumsuz yönde etkileyebilir bu da öğrencilerin sosyal gelişimlerini engelleyebilir, zorbalığa maruz kalmanın yalnızca zihinsel, fiziksel ve sosyal sorunlarına değil çocukların okula alışmalarına ayrıca akademik zorluklara neden olduğuna vurgu yapılmıştır (Sezgin, 2018).

Okulda zorbalık davranışına maruz kalan mağdur öğrencilerde zor öğrenme, derslerinde devamsızlık, okuldan kaçma (Greenbaum vd., 1988; Rigby & Slee, 1999 akt; Ciminli, 2023) gibi akademik sorunların yanı sıra olumsuz kişilik algısı, akran ilişkilerinde bozulma, kurallara uymama (Arslan & Savaşer, 2009), alkol kullanımının artmasıyla beraber alkolü sürekli kullanma (Wormington vd., 2016) gibi risklerin oluştuğu gözlemlenmiştir.

5.4.Akran Zorbalığının Üstesinden Gelinmesi İçin Yapılması Gerekenler

Yapılan çalışmada katılımcıların akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için yapılması gerekenleri sırasıyla aile, okul rehberlik servisi, sosyal medya ve televizyon, öğretmen, okul yönetimi ve Millî Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü şeklinde ifade etmişlerdir. Bu bağlamda araştırma sonucunda elde edilen bulguları, literatürdeki çalışmalar destekler niteliktedir. Örneğin; okullarda meydana gelen akran zorbalığının önüne geçilmesi için okul rehberlik servisi tarafından, okulda yer alan tüm personelin (okul yöneticisi, öğretmenler ve temizlik görevlileri), öğrencilerin velileri ve öğrencileri de kapsayan bir ekip çalışması yaparak ilgili olan herkesin akran zorbalığı konusunda bilgilendirme eğitimleri verilerek etkili bir öğrenme programı geliştirilebildiğine çalışmada yer vermiştir. Bu çalışmaya paralel olarak aynı çalışmada, akran zorbalığını önleme çalışmalarında en etkili programın. Olweus ve Limber tarafından geliştirilmiş “Olweus Zorbalığı Önleme Programı” olduğuna değinmiş. Bu program ilk ve ortaöğretim düzeyinde yürütülmesi okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından gerçekleştirilmekte olduğunu, program sıcak kanlı okul personeli ve ılımlı okul iklimi oluşturulmaya yönlendirmekte, otoriteyi kural ihlali olduğunda düşmanca olmayan karşılık vermeden, onaylanmayan eylemler gerçekleştirildiğinde tutarlı sınırlandırılmalar yapılması gibi davranışlara sevk ettiğini belirtmiştir (Gökler, 2009; akt; Yıldırım,2012).

İlkokul yıllarında öğrencilerin akran zorbalığı konusunda bilinçlendirilmeleri ve

bilgilendirilmelerinin, zorbalığı önlemede etkili olabileceği düşünülmektedir. Gökkaya ve Tekinsav-Sütçü (2018), “ilköğretim öğrencilerinde zorbalık eğilimini azaltmaya yönelik Bilişsel Davranışçı teknikleri içeren bir grup terapisi programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi” amacı ile 5. ve 6. sınıflara devam etmekte olan 1051 öğrenciyle anket çalışması gerçekleştirmiştir (Kutlu & Hamiden Karaca, 2012).

Akran zorbalığı ile mücadele kapsamında mağdur olan öğrencileri kişisel ve sosyal olarak destek amacıyla motive etmenin çocukların sosyal becerilerini geliştirmekte oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır, bu bağlamda motive etmenin akran zorbalığı ile müdahale etmede mağdur öğrencilere yeni bir bakış açısı kazandırarak kabullendikleri olumsuz hisleri reddetmelerini sağlamaktadır (Arslan & Akın, 2016).

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu çalışmanın amacı eğitimcilerin bakış açılarından bir gerçeklik olarak akran zorbalığının nedenleri ve sonuçlarını derinlemesine inceleyerek bu sorunlara olası çözüm yolları ortaya koymaktır. Bu nedenle araştırmacılar Türkiye’de çeşitli eğitim kurumlarında görev yapan eğitimciler ile akran zorbalığının nedenleri ve çözüm yollarına dair görüşlerini araştırmışlar ve birtakım sonuçlara ulaşmışlardır.

Elde edilen sonuçlar bilimsel veriler ile analiz edilmiş yukarıda paylaşılmıştır. Bu kısımdaysa araştırmacıların gözlemleri ile elde ettikleri veriler ve ulaşılan sonuçların sentezi yer almaktadır. Bu bağlamda araştırmacılar katılımcılarla yapılan görüşmelerde katılımcılara ilk olarak zorbalık kavramının tanımını yapmalarını iletmışler ve katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda zorbalık kavramını baskı, kaba güç kullanımı, istenmeyen olumsuz davranışlar, güç dengesizliği, manipüle etme, utandırma, dışlamak, alaycı yaklaşım ve rekabet şeklinde tanımladıkları görülmektedir.

Katılımcıların ifadeleri göz önüne alındığında ise katılımcıların zorbalık kavramını en çok baskı kavramıyla ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların baskı kavramından sonra kaba güç kullanımı ve istenmeyen olumsuz davranışlar kavramına da ifadelerinde çokça yer verdikleri görülmektedir. Baskı kavramı kaba güç olarak görülebilecek, güç dengesizliğinden doğabilecek ayrıca mağdur kişileri utandırabilecek durumu ifade edebilecek bir kavram olduğu için katılımcılar tarafından zorbalık kavramını ile en çok ilişkilendirilen kavram olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgularda katılımcıların ifadelerinde zorbalık kavramı ile rekabet kavramının en az ilişkilendirilen kavramlar olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan rekabet daha çok akademik başarının yüksek olduğu okullardaki öğrencilerin arasında gerçekleştiği için katılımcıların zorbalıkla en az ilişkilendirdikleri kavram olduğu görülmektedir.

Araştırmacılar katılımcılara akran zorbalığının nedenlerinin neler olabileceğini yöneltmişler. Yapılan görüşmelerde katılımcıların ifadeleri doğrultusunda bu soruya ait elde edilen veriler incelendiğinde katılımcıların; akran zorbalığının nedenlerini yanlış anne-baba tutumu, sosyal medya ve televizyon kullanımı, arkadaş etkisi, öğrencinin kişisel kaynaklı nedenleri, yanlış öğretmen tutumu, ekonomik nedenler ve okul yönetiminin yaklaşımı şeklinde ifade ettikleri görülmektedir.

Katılımcıların söylemlerinden de görüldüğü üzere akran zorbalığının nedeni olarak en fazla anne-babanın yanlış tutumunun vurgulandığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarında elde edilebilecek durum olarak öğrencinin ilk olarak yetiştiği ortamda yanlış anne-baba tutumu ile zorbalığı doğuran ve besleyen davranışlar edindiği için ve okul ortamında akranları arasında bu davranışları devam ettirmek istediğinden katılımcılar tarafından çok fazla vurgulanan durum olduğu ifade edilebilir. Katılımcılar tarafından Yanlış anne-baba tutumu kavramından sonra sosyal medya ve televizyon kullanımı ile arkadaş etkisi kavramları en çok ifade edilen kavramlar arasında olduğu görülmektedir. Diğer yandan okul yönetiminin yaklaşımı katılımcıların akran zorbalığının nedeni olarak en az vurgulanan ifade olduğu görülmüştür.

Yapılan görüşmelerde araştırmacılar katılımcılara akran zorbalığının sonuçlarının neler olabileceği sorusunu yöneltmişlerdir. Bu soruya ait toplanan veriler analiz edildiği zaman katılımcıların akran zorbalığının sonuçları olarak psikolojik sonuçlar, sosyolojik sonuçlar, okul başarısı, okul sevgisi ve ekonomik sonuçlar olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların bu söylemlerinden elde edilen verilerde en fazla psikolojik sonuçlara değinildiği görülmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların sosyolojik sonuçlar, okul başarısı ve okul sevgisi ifadeleri en çok ifade edilen psikolojik sonuçlar ifadesini takip ettikleri görülmektedir.

Eğitim kurumlarındaki yaşanan zorbalık olaylarında öğrencinin mağdur olması beraberinde, eğitimci olan katılımcıların mağdur öğrencide gözlemledikleri bulguların ve tepkilerin boyutuna dayanarak, ayrıca kendi yaşam tecrübelerinden yola çıkarak bu sonuçlara ulaşmış oldukları ifade edilebilir. Çalışma sonucunda katılımcılar akran zorbalığının sonuçları olarak en az ekonomik sonuçlara değindikleri görülmektedir.

Araştırmacılar katılımcılara son olarak akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için neler yapılmalıdır şeklinde yönelttikleri araştırma sorusu doğrultusunda bu soruya ait veriler çözümlendiğinde katılımcıların; aile, okul rehberlik servisi, sosyal medya ve televizyon, öğretmen, okul yönetimi ve Millî Eğitim Bakanlığı ve Millî Eğitim Müdürlüğü şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Toplanan veriler incelendiğinde katılımcıların akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için en önemli unsurun aile olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Yapılan çalışmada en fazla üzerinde durulan aile kavramını; okul rehberlik servisi ve sosyal medya ile televizyon izlemektedir. Katılımcıların akran zorbalığı ile mücadele noktasında genel anlamda Millî Eğitim Bakanlığı ve Millî Eğitim Müdürlüğü'nün çalışmalarını ve girişimlerini yeterli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Akran zorbalığının üstesinden gelinmesi ve zorbalığın önüne geçilmesi için yapılan mücadelede okulda yapılan bu girişimlerin aile yolu ile öğrenciye işlenmesi kalıcı olarak yaşamının içinde yer etmesi için en

önemli unsur olarak ailenin eğitimciler tarafından en fazla ifade edilen unsur olduğu görülmektedir.

6.2.Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara ve ulaşılan sonuçlara göre aşağıda yer alan şu önerilerde bulunulabilir.

- Akran zorbalığının üstesinden gelinmesi için ailelerin çocuklarına karşı daha ilgili daha dikkatli gözlemler yapmaları gerekmekte, akran zorbalığının önüne geçilmesi için yapılan mücadelede okul ile iş birliği içinde olmaları gerekmektedir.
- Okullarda istenmeyen zorba davranışların oluşması sonucunda okul rehberlik servisi tarafından bu duruma profesyonel müdahalenin yapılması gerekmektedir. Rehberlik servisinin bu durumda üstlendiği rol akran zorbalığını önlemede önemli olmaktadır. Rehberlik servisinin tüm paydaşları en doğru pozisyona organize etmeleri gerekmektedir ve süreci takip etmeleri gerekmektedir.
- Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle eğitim hayatında da yer bulan sanal boyut öğrencilerin en fazla vakit geçirdikleri ve kalıcı öğrenmeyi sağlayabilecek en etkili alan olduğu söylenebilir. Bu durum akran zorbalığını önleme konusunda kullanılması gereken bir durum olmaktadır. Öğrencilerde istenmeyen zorbalık davranışlarının önüne geçebileceği düşüncesiyle eğitici ve bilgilendirici yayınların yapılması çözüm noktasında faydalı olacaktır.
- Neredeyse her evlerde bulunan, büyük bir zaman aralığında açık yayın yapan televizyon unsurunun akran zorbalığını önlemek amacıyla kullanılması faydalı, bilgilendirici yayınlar ile toplumun her kesimine ve kolayca erişilebilir olmasıyla etkili bir unsur olacaktır.
- Öğretmenler akran zorbalığı konusunda sağduyulu olmalıdırlar.
- Öğretmenler akran zorbalığı konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar. Bu konuda öğretmenlerimize eğitimler verilmelidir.
- Okul yönetimi okul otoritesi olarak akran zorbalığının çözümü konusunda sevgi ve saygı dolu okul iklimini ve güvenli eğitim ortamını oluşturmalıdır. Akran zorbalığı ile mücadelede okul personelinin iş birliği içinde çalışmasını sağlamalıdır.
- Millî Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü akran zorbalığının nedenlerini derinlemesine inceleme ve çözüm yolları bulma noktasında uzmanlar tarafından daha geliştirilen yurt içi ve yurt dışındaki çalışmaları değerlendirmelidir.

- Ülkemiz için, her okul kademesi için en uygun en verimli çalışmaların yapılması ve uygulanması konusunda çalışmalarını revize ederek yönetmeli ve devam ettirmelidir.

Araştırmacılara yönelik şu önerilerde bulunulabilir.

- Akran zorbalığının nedenleri, sonuçları ve çözüm yolları için eğitimin diğer paydaşlarının (aileler, öğrenciler gibi) görüşleri alınabilir.
- Bu araştırma Millî Eğitim Bakanlığında görev alan eğitimcilerle çalışılmıştır. Aynı araştırma özel okullarda görev alan eğitimcilerle de yapılabilir.
- Araştırma Nitel araştırma yöntemi ile yapılmıştır aynı araştırma nitel yerine nicel araştırma ya da karma araştırma yöntemiyle de yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, E., Braithwaite, V. (2004). Bullying And Victimization: Cause For Concern For Both Families And Schools. *Social Psychology of Education*, 7, 35-54.
- Akca, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 17-30.
- Akca, E. B., & Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 7-19.
- Akman, B., Akyol, N.A., ve Yıldız, C. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-459.
- Alikasifoglu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Uysal, O., & Albayrak-Kaymak, D. (2007). Bullying behaviours and psychosocial health: results from a cross-sectional survey among high school students in Istanbul, Turkey. *European journal of pediatrics*, 166, 1253-1260.
- Alper, S. İ. (2008). İlköğretimde zorbalık (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)).
- Arastaman, G., Fidan, İ. Ö., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: Kuramsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arseneault, L., Bowes, L., & Shakoor, S. (2010). Bullying victimization in youths and mental health problems: 'Much ado about nothing'?. *Psychological medicine*, 40(5), 717-729.
- Arslan, N., & Akın, A. (2016). Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışmanın. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 72-84.
- Arslan, E. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik Ve Güvenirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 395-407.
- Arslan, S. Ö., & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218-227.
- Ashley, O.S. ve Foshee, V.A. (2005). Adolescent help-seeking for dating violence: prevalence, sociodemographic correlates, and sources of help. *Journal of Adolescent Health*, 36(1), 25-31.
- Aslan, M., & Polat, M. O. (2023). Tüm Boyutlarıyla Akranlar Arası Zorbalık. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43-82.
- Asiltürk Okutan, Y. (2023). Konaklama İşletmelerinde İş Yeri Siber Zorbalığı, Psikolojik İyi

- Oluş ve Duygusal Zekâ, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Astor, R. A., Rosemond, M., Pitner, R. O., Marachi, R., & Benbenishty, R. (2006). Interpersonal conflict, violence, and classroom management best practices and resources, Franklin C, Harris MB, Allen-Meares P, editor. The School Services Sourcebook: A Guide for School-Based Professionals.
- Atik, G. ve Kemer, G. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasındaki zorbalığı yordamada problem çözme becerisi, sürekli öfke-öfke ifade tarzları ve fiziksel öz yeterliğin rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 198-206
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Barik, E., & Yurtal, F. (2023). Akran Zorbalığı ile Baş Etmede Sınıf Öğretmenlerinin Kullandıkları Stratejiler ve Karşılaştıkları Güçlükler. *Turkish Journal of Educational Studies*, 10(2), 133-150.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bender, D., ve Lösel, F. (2011). Bullying at school as a predictor of delinquency, violence and other anti-social behaviour in adulthood. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21(2), 99-106.
- Bingöbalı, A., Akbuğa, T., & Yücel, A. S. (2024). Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenlerinin Bakış Açısıyla Akran Zorbalığı. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 13(1), 17-27.
- Borgen, N. T., Olweus, D., Kirkeboen, L. J., Breivik, K., Solberg, M. E., Frones, I., Cross, D., & Raaum, O. (2021). The Potential of Anti-Bullying Efforts to Prevent Academic Failure and Youth Crime. A Case Using the Olweus Bullying Prevention Program (OBPP). *Prevention Science: Official Journal of the Society for Prevention Research*,
- Bulgurcu S. (2011). İstanbul ilinde Bir ilköğretim Okulunda 6–8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Sağlığı ABD; 2011.
- Caldarella, P., Shatzer, R. H., Gray, K. M., Young, K. R., & Young, E. L. (2011). The effects of school-wide positive behavior support on middle school climate and student

- outcomes. *RMLE online*, 35(4), 1-14.
- Ciminli, A. (2023). Akran zorbalığına şahit olan öğrencilerin algıları. *Journal of Curriculum and Educational Studies*, 1(1), 22-52.
- Craig, W. M. (1998). The Relationship Among Bullying, Victimization, Depression, Anxiety And Aggression In Elementary School Children. *Personality And Individual Differences*, 24, 123-130.
- Craig, W. M., Pepler, D. J. (2003). Identifying And Targeting Risk For Involvement In Bullying And Victimization. *The Canadian Journal Of Psychiatry*, 48, 577-582.
- Chisholm, J.F. (2014). Review of the Status of Cyberbullying and Cyberbullying Prevention. *Journal of Information Systems Education*, 25(1), 114-126
- Cole, D. A., Sinclair-McBride, K. R., Zelkowitz, R., Bilsch, S. A., Roeder, K., ve Spinelli, T. (2016). Peer victimization and harsh parenting predict cognitive diatheses for depression in children and adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 45, 668–680.
- Camodeca, M., Goossens, F. A., Meerum Terwogt, M., & Schuengel, C. (2002). Bullying and victimization among school-age children: Stability and links to proactive and reactive aggression. *Social Development*, 11, 332-345.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çarkıt, E., & Bacanlı, F. (2020). Okullarda akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(24), 2545-2583
- Çapar, M. C., & Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgubilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 295-312.
- Çubukçu, Z., & Dönmez, A. (2012). İlköğretim okul yöneticilerinin şiddet türlerine yönelik görüşleri ve şiddetle başa çıkma yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(1), 37-64.
- Çelik, A., Çelen, F. K. ve Seferoğlu, S. S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sanal zorbalık ve sanal mağduriyet durumlarının incelenmesi. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, 4-6 Şubat 2015, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Dake, J.A., Price, J.,H., Telljohann, S.K. (2003), “The Nature and Extent of Bullying at School.” *Journal of School Health*, 73(5), 173-180.
- Demir, K., & Küçük, S. (2020). Akran zorbalığı önleme ve müdahale programlarında güncel yaklaşımlar ve hemşirelik rolleri. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları*

Dergisi, 3(2), 87-102.

- Due, P., Holstein, B. E., Lynch, J., Diderichsen, F., Gabhain, S. N., Scheidt, P., & Currie, C. (2005). Bullying and symptoms among school-aged children: international comparative cross sectional study in 28 countries. *The European Journal of Public Health*, 15(2), 128-132.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child development*, 82(1), 405-432.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Doğan, A. (2010). Ekolojik sistemler kurami çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 149-162.
- Dooley, J.J., Pyzalski, J. & Cross, D. (2009). Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying: A Theoretical and Conceptual Review. *Journal of Psychology*, 217(4), 182-188
- Edwards, R., & Holland, J. (2013). *What is qualitative interviewing?* (p. 128). Bloomsbury Academic.
- Ekşisu, M. (2009). Liseli öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile aile işlevleri ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27), 31-42.
- Ergin, D. Y. (1995). 1. Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlik. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(7), 125-148.
- Erim, A. (2022). Kekemelikte Akran Akran Zorbalığı Yönetimi: Dil ve Konuşma Terapistleri için Genel Bir Bakış. *Dil Konuşma ve Yutma Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 79-98.
- Farrington, D. P., & Ttofi, M. M. (2010). Campbell systematic reviews: School-based pprograms to reduce bullying and victimization (Last updated). The Cample Collaboration.
- Flick, U. (2018). Charting the routes. In U. Flick (Ed.), *The SAGE handbook of qualitative data collection*. (pp. 3-16). Sage
- Fontana, A. ve Frey, J. (1994). Interviewing: The art of science. In N. Denzin, ve Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 361-376). Thousand Oaks, CA: Sage Publication, Inc
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.

- Genç, G. 2007. Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi
Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökkaya F. ve Tekinsav Sütcü, S. (2020). Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 4054.
- Graham, S., Bellmore, A. D., & Mize, J. (2006). Peer victimization, aggression, and their co-occurrence in middle school: Pathways to adjustment problems. *Journal of abnormal child psychology*, 34, 349-364.
- Greene, M.B. (2006). Bullying in school: A plea for measure of human rights. *Journal of Social Issues* 62, 63-69.
- Griffin, R. S. ve Alan, M. G. (2004). Childhood bullying: Current empirical findings and future directions for research. *Aggression and Violent Behavior*, 9(4), 379-400
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatr Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-81.
- Güvenir, T. (2005). Okulda akran istismarı. *Ankara, Kök Yayıncılık*.
- Hakan, S. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Farklı Zorbalık Türleri ile Karşı Karşıya Kalma Sıklığının Ve Boyun Eğme Davranışı İle Durumluk-Sürekli Öfke İle İlişkisinin Karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 54-71
- Hamurcu, S. (2020). İlkokul öğrencilerinde akran zorbalığı: Ankara Pursaklar örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(Eğitim ve Toplum Özel sayısı), 5540-5564.
- Hilliard, L. J., Batanova, M., ve Bowers, E. P. (2015). A positive youth development approach to bullying: Promoting thriving and reducing problem behaviors. In *Promoting Positive Youth Development* (pp. 249-272). Springer, Cham.
- Hoşgörür, V., & Orhan, A. (2017). Okulda zorbalık ve şiddetin nedenleri ve önlenmesinin yönetimi (Muğla merkez ilçe örneği). *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 859-880.
- Juvonen, J., Graham, S., & Schuster, M. A. (2003). Bullying among young adolescents: the strong, the weak, and the troubled. *Pediatrics*, 112(6 Pt 1), 1231–1237.
- Kabil, M. (2010). *Sınıflardaki öğrenci sayılarının, zorbalık üzerine etkileri* (Doctoral dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey))
- Kalafat, A. (2021). Ergen siber zorbalık duyarlılığı ile algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluşu artırma stratejileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Master's thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi).

- Karahan, S., Selda, U. C. A., & Güdük, T. (2022). Nitel Araştırmalarda Görüşme Türleri ve Görüşme Tekniklerinin Uygulanma Süreci/Interviews and Interviewing Techniques in Qualitative Research. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4(1), 78-101.
- Kartal, H., & Bilgin, A. (2013). İlköğretim ğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Kırlı, E. S. D. (2020). Sosyal Medya Ortamlarında Siber Zorbalık: Lise ğrencilerinin Siber Zorbalık Deneyimlerinin İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1), 24-39.
- Kim, M., J., Catalano, R., F., Haggerty, K., P., & Abbott, R., D. (2011). Bullying at elementary school and problem behaviour in young adulthood: A study of bullying, violence and substance use from age 11 to age 21. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21(2), 136–144.
- Kitchin, R., & Tate, N. (2013). Conducting research in human geography: theory, methodology and practice. Routledge.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı zellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Kocaşahan, N. (2012). Lise ve niversite ğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkmaz, T., Erkin, M., & Atbaşı, Z. (2021). Akran Zorbalığı Kavramının Lisansüstü Tezlerde İncelenmesi. *Turkish Special Education Journal: International*, 3(1), 1-19.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30.
- Kurtça, T. T., aėlar, E. E., & zcan, Y. S. (2020). Akran zorbalığı ve travma sonrası stres bozukluğu arasındaki ilişkinin gözden geçirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(2), 584-595.
- Kutlu, M., & Hamiden Karaca, N. (2021). Akran Zorbalığı Farkındalık Eğitim Programının 3. ve 4. Sınıf ğrencilerinin Akran Zorbalığına Yönelik Görüşlerine Etkisinin İncelenmesi. *Journal of Child & Development (J-CAD)/ocuk ve Gelişim Dergisi (G-D)*, 4(8).
- Kvale, S. ve Brinkmann, S. (2009). InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Longhurst, R. (2003). Semi-structured interviews and focus groups. *Key Methods in Geography*, 3(2), 143-156
- Marshall, M.L. (2012). Teachers' perceived barriers to effective bullying intervention

- (Unpublished doctoral thesis). Atlanta, GA: Georgia State University
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from "Case Study Research in Education."*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Merriam, S.B. ve Tisdell, J. E. (2015). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Metin-Aslan, Ö. ve Tuğrul, B. (2013). Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13, 27-41.
- Migliaccio T., and Raskauskas J., 2013. Small-Scale Bullying Prevention Discussion Video for Classrooms: A Preliminary Evaluation. *Children & Schools* 35(2):71-81.
- Morkan Şahin, M. (2023). Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının incelenmesi.
- Nishioka, V., Coe, M., Burke, A., Hanita, M., & Sprague, J. (2011). Student-Reported Overt and Relational Aggression and Victimization in Grades 3-8. *Issues & Answers. REL* 2011-No. 114. *Regional Educational Laboratory at Education Northwest*.
- Oliver, R., Oaks, I. N., & Hoover, J. H. (1994). Family issues and interventions in bully and victim relationships. *The School Counselor*, 41(3), 199-202.
- Olweus, D. (1993). Acoso Escolar, “bullying”, en las escuelas: hechos e intervenciones. Centro de investigación para la Promoción de la Salud, Universidad de Bergen, Noruega, 2.
- Olweus, D. (1999). Bullying prevention program. Boulder, CO: Center for the Study and Prevention of Violence, Institute of Behavioral Science”, University of Colorado at Boulder,
- Olweus, D., & Limber, S. P. (2010). Bullying in school: evaluation and dissemination of the Olweus Bullying Prevention Program. *American journal of Orthopsychiatry*, 80(1), 124.
- Olweus, D. (2004). *Bullying at school* (9 th edition). UK: Blackwell.
- Özada, A., & Duyan, V. (2018). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve zorbalık. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 12(1), 49-55.
- Özden, A. T., & Bulut, Y. (2019). Şehir markası oluşturma süreci ve bir marka şehir olarak Samsun’un incelenmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1),
- Özkan, Y., & Çifci, E. G. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.

- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169
- Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and Self-Esteem. *Journal of school health*, 80(12), 614-615
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. SAGE Publications, inc.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Saint Paul.
- Pearce, J. (2002). What can be done about the bully? In M. Elliott (Ed.), *Bullying a practical guide to coping for schools* (3rd ed.) (pp. 74-91). London: Pearson Professional Limited.
- Peker, A., Eroğlu, Y., & Ada, Ş. (2012). The investigation of predictors of cyberbullying and cybervictimization in adolescents. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2).
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 2(2), 531-562.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182.
- Polat, F., & Sohbet, R. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinde akran zorbalığı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(2), 41-51.
- Psunder, M. (2010). The identification of teasing among students as an indispensable step towards reducing verbal aggression in schools. *Educational Studies*, 36(2), 217-228.
- Roland, E., & Munthe, E. (Eds.). (2017). *Bullying (1989): An international perspective*. Routledge
- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216.
- Salmivalli, C. (2010). „Bullying and the peer group: A review.““ Aggression and Violent Behavior, 15, 112-120.
- Seven, Z. D., & Çabuk, F. U. (2023). Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı ile İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. *International Journal Of Arts And Social Studies*, 6(10), 1-17.
- Sezgin, E. Y. (2018). Okulöncesi öğretmenlerin akran zorbalığı ilişkin algı ve görüşleri: zorbalık davranışları tespitleri, zorbalık davranışları karşısında uyguladıkları stratejiler ve aldıkları önlemler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33),

85-104.

- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian journal of psychology*, 49(2), 147-154.
- Shariff, S. (2008). Cyber-bullying. Issues and solutions for the school, the classroom and the home. New York: Oxon Published
- Silberg, J. L., Copeland, W., Linker, J. & Moore, A.A. (2016). Psychiatric outcomes of bullying victimization: A study of discordant monozygotic twins. *Psychological Medicine*, 46(9), 1875-1883.
- Soutworth, C., Finn, J., Dawson, S., Fraser, C., & Tucker, S. (2007). Intimate partner violence, technology, and stalking. *Violence Against Women*, 13, 842-856
- Sözbilir, M. (2009). Nitel veri analizi.
- Şahin, F., & Beyazova, U. (2001). Çocuğun şiddetten korunma hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 90-94.
- Şeker, Z. C. (2020). Dinleme ve konuşma becerilerine yönelik lisansüstü tezlerin anahtar kelimeleri üzerine bir inceleme: Betimsel analiz. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 128-140.
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Tingiş, E. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin siber zorbalık hakkındaki görüşleri.
- Topçu, C. & Erdur-Baker, Ö. (2007). Geleneksel akran zorbalığının, siber zorbalığın ve bu iki zorbalık türü arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı (ss. 456-461). Tokat
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(4), 468-483.
- Vandebosch, H. & Cleemput V. (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research Into The Perceptions Of Youngsters, *Cyberpsychology & Behavior*, 11(4), 499-503.
- Whitted K. S. ve Dupper, R. D. (2005). Best practises for preventing or reducing bullying in schools. *Children And Schools*, 27(3), 167– 175.
- Williford, A., Boulton, A., Noland, B., Little, T. D., Kärnä, A., & Salmivalli, C. (2012). Effects of the KiVa anti-bullying program on adolescents' depression, anxiety, and perception of peers. *Journal of abnormal child psychology*, 40, 289-300.
- Willard, N. (2007). Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the challenge of online aggression, threats, and distress. Illinois: Research Press

- Wormington, S. V., Anderson, K. G., Schneider, A., Tomlinson, K. L. ve Brown, S. A. (2016). Akran Mağduriyeti ve Ergen Uyumu: Okul aidiyeti önemli mi? *Okul şiddeti dergisi*, 15(1), 1-21.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yağız, M. (2024). Okul yöneticiliği bağlamında ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları akran zorbalığı ile sosyal kaygı ilişkisinin incelenmesi.
- Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, R. (2012). Akran zorbalığı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 39-51

İNTERNET

- Personel Sağlık NET (2024), *Akran zorbalığı sağlıkçı annenin oğlunu ölüme sürükledi* <https://www.saglikpersoneli.com.tr/akran-zorbaligi-olume-surukledi>
- Hürriyet (2023), *Okullarda yeni nesil zorbalık... İfşa-iftira hesapları* <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/okullarda-yeni-nesil-zorbalik-ifsa-iftira-hesaplari-42370013>
- www.meb.gov.tr/duyurular/OkullardaSiddetinOnlenmesi/OkullardaSiddetinOnlenmesiBildirgesi.htm

ÖZ GEÇMİŞ

HANDAN DUYURAN

Öğrenim Bilgisi

Yüksek Lisans 2022/2024	Amasya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı (Prof. Dr. Adem BAYAR)
Lisans 2008/2012	Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Eserler

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. Kaynaştırma Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. Lisansüstü Eğitim Yolculuğunda Anne Olmak
2. Destek Eğitim Faaliyetlerinde Yaşanan Sorunlara Dair Öğretmen Görüşleri

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

1. ...

D. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. ...

E. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. ...